

ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΙΑΤΡΙΚΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο σοφός της Κω, ο μεγάλονους ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΣ, διδών την στενήν σχέσιν μεταξύ της φιλοσοφίας και της Ιατρικής γράφει: «Οὐ πολλή διαφορὴ ἐπὶ τὰ ἕτερα, διὸ μετάγειν τὴν σοφίην εἰς τὴν ἰητρικὴν καὶ τὴν ἰητρικὴν εἰς τὴν σοφίην. Ἰητρὸς γὰρ φιλόσοφος ἰσόθσος!» (Εὐσχ. 5).

Ἀπὸ τὰ πρῶτα της βήματα τὴν φιλοσοφίαν ἀπασχολεῖ ἡ ὑψηλὴ ἰδέα πόθεν προῆλθεν ὁ ἄνθρωπος, ποῖον τὸ νόημα τῆς συλλήψεως καὶ διαμορφώσεως τοῦ ἐμβρύου, ποῖα ἡ βιολογικὴ δύναμις τελειοποιήσεως αὐτοῦ ἐντὸς τῆς μήτρας καὶ εἰς τὸν ἐκτὸς κόσμον, ποῖοι φυσικοὶ καὶ ἠθικοὶ νόμοι διέπουν τὴν ζωὴν του, καὶ κυρίως ποῖα ἡ ἀνατομικὴ συγκρότησις τοῦ σώματος, ποῖα ἡ ὑπόστασις τῆς ψυχῆς καὶ ποῖα ἡ ὀργανικὴ φυσιολογία, καὶ τέλος ποῖα τὰ αἷτια τῆς νοσογόνου φθορᾶς τοῦ σώματος καὶ ποῖον τὸ φαινόμενον τοῦ θανάτου. Καὶ εἰς πάντα ταῦτα τὴν ἀπάντησιν ἔλαβεν ἡ φιλοσοφία παρὰ τῆς Ιατρικῆς καὶ τὰς περισσοτέρας ἀπορίας της ἔλυσεν ὁ ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΣ, ὅστις διὰ τοῦ θαυμασίου αὐτοῦ λόγου ΠΕΡΙ ΦΥΣΕΩΣ Ἀνθρώπου, ἦτοι περὶ τῆς ἐρεῦνης τῆς συνόλου αὐτοῦ φύσεως, καὶ περὶ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ περιβάλλοντος ἐπὶ τὴν διαμόρφωσιν τοῦ σωματοψυχικοῦ συνόλου τοῦ ἀνθρώπου, ὡς διαλαμβάνει εἰς τὸ περὶ ὈΡΩΝ ΚΑΙ ΤΟΠΩΝ ἔργον του, προσέδωκε θετικώτερον, περιεχόμενον, πρῶτον εἰς τὴν Ιατρικὴν, ἔπειτα εἰς τὴν φιλοσοφίαν καὶ ἀκολουθῶς εἰς τὴν ψυχολογίαν καὶ τὴν παιδαγωγικὴν.

Διὰ τῆς κατανοήσεως, ἐν ἄλλοις λόγοις, τοῦ σωματο-ψυχικοῦ συνόλου καὶ, ἐν στενωτέρᾳ ἐννοίᾳ, τῆς ἰδίας ἐκάστου ἀνθρώπου φύσεως, ἦτοι τῆς ἰδιοσυστασίας καὶ ἰδιοσυγκρασίας, ἠδυνήθησαν ἡ Ιατρικὴ καὶ ἡ φιλοσοφία ν' ἀντιληφθοῦν ποῖα ἀκριβῶς εἶναι ἡ σχέσις μεταξὺ τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν σύνολον φύσιν ἀφ' ἑνός, καὶ ἀφ' ἑτέρου ποῖα ἡ σχέσις μεταξὺ τῶν διαφόρων ὀργάνων ἑνός ὀργανισμοῦ πρὸς τὸ σωματο-ψυχικὸν σύνολον, καὶ ποῖα ἡ ἐπίδρασις ἐπ' αὐτοῦ τῆς διαταραχῆς τῆς ὀργανικῆς λειτουργίας.

Διὰ τῆς ἐνδελεχοῦς δὲ ἐρεῦνης τῶν προσωκρατικῶν τῶ πρῶτον φιλοσόφων, καὶ ἔπειτα τοῦ Ἰπποκράτους, ἀπεδείχθη ὅτι φύσις ἀνθρώπου καὶ φύσις ὀργάνων ἔχουν ἀμεσον σχέσιν, καὶ πρὸς τὴν σύνολον φύσιν καὶ πρὸς τὴν φύσιν τοῦ σώματος καὶ ψυχῆς, διότι ὑπόκεινται εἰς τοὺς αὐτοὺς νόμους τῆς γενέσεως καὶ τῆς μεταβολῆς.

Σῶμα καὶ ψυχὴ τουτέστιν ἀποτελοῦν ἐν ἁρμονικὸν σύνολον καὶ διὰ νὰ ἐννοήσῃ τις τὰ συμβαίνοντα εἰς τὴν ψυχὴν πρέπει νὰ ἐννοήσῃ τὰ συμβαίνοντα εἰς τὸ σῶμα. Καὶ διὰ ν' ἀντιληφθῶμεν τοῦτο καλῶς, λέγει ὁ Πλάτων, πρέπει νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν μας τί ἐδίδαξεν ἐπ' αὐτοῦ ὁ Κῶος Ἰπποκράτης. «Ψυχῆς οὖν φύσιν ἀξιῶς λόγου κατανοῆσαι οἷε δυνατόν εἶναι ἄνευ τῆς τοῦ ὅλου φύσεως;»

—Τὸ τοίνυν σκόπει περὶ φύσεως τί ποτε λέγει ὁ Ἰπποκράτης καὶ ὁ ἀληθὴς λόγος».
(Φαῖδρ. 270 Β).

Τὴν μεγάλην ἀξίαν τῆς σπουδῆς τῆς Ιατρικῆς διὰ τὴν ὠφέλειαν τῆς φιλοσοφίας,

πρώτοι διείδον οί προσωκρατικοί φιλόσοφοι, οί όποίοι έσπούδαζον ταύτην παιδιόθεν και κατ' έξοχήν τήν ανατομικήν με τά πρώτα γράμματα. Διείδον, έν συντόμω λόγω, οί άρχαίοι σοφοί, ότι διά τήν κατανόησιν «του καθόλου», ήτοι τής συνόλου φύσεως (μακροκόσμου), προεξάρχει ή γνώσις «του καθ' έκαστον», ήτοι του μικροκόσμου, διά τουτο έκαστος σοφός και Ιατρός έθεώρησε καθήκον του να σπουδάση καλώς τόν ανθρώπινον οργανισμόν έν τω συνόλω και κατά μέρος, μέχρι και τών τελευταίων ανατομικών και φυσιολογικών μερών. Άλλά τουτο, ως διδάσκει ό σοφός τής Κω, καθίσταται δυνατόν μόνον διά τής Ιατρικής: «νομίζω δ' ότι περί φύσιος γνῶναι τι σαφές ούδαμόθεν άλλοθεν είναι ή εξ Ιητρικης» (π. Αρχ. Ιητρ. στ. 585 έμ. έκδ.), διό επιβάλλεται και εις τούς Ιατρούς και εις τούς φιλοσόφους: «πρώτον μὲν παντός φύσιν ανθρώπου γνῶναι και διαγνῶναι, γνῶναι μὲν από τίνων συνεστήκεν εξ αρχής, διαγνῶναι δὲ υπό ποίων μερῶν κεκράτηται» (π. Διαίτ. 2).

* * *

Τό αναφερθέν προηγουμένως χωρίον του Πλάτωνος, τό όποϊον μαρτυρεί περί τής ύπάρξεως του Ιπποκράτους, τής καταγωγής αὐτοῦ εκ τής ένδόξου οικογενείας τών Άσκληπιαδών και κυρίως περί του Ιατρικού του συστήματος, όπερ βασίζεται επί τής γνώσεως τής φύσεως του ανθρώπου, ήγειρεν από άρχαιοτάτης έποχής μεγάλας συζητήσεις και αντίλογιας (1), αί όποϊαι κυρίως άφοροῦν εις ποϊον βιβλίον περιέχονται ταῦτα.

Η μαρτυρία του Γαληνού είναι επ' αὐτοῦ σαφειστάτη, και νομιζομεν ότι αὐτη κέκτηται βαρύτητα, διότι και εις έποχήν πλησιεστέραν του Ιπποκράτους έζησε και καλύτερον τών νεωτέρων κριτικών, ως έμβριθής ύπομνηματιστής τών έργων αὐτοῦ, έν γνώριζε τά πράγματα και περισσότερα βιβλία άρχαίων ειχεν εις τήν διάθεσίν του.

Γράφει λοιπόν ό Γαληνός εις ΤΟ ΠΕΡΙ ΦΥΣΕΩΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΒΙΒΛΙΟΝ ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ: «Πεπιστεύκασι μὲν οὖν και οί άλλοι σχεδόν άπαντες Ιατροί, πλην όλίγων δή τινων Ιπποκράτους είναι τό περί ΦΥΣΙΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥ βιβλίον, οὐκ άγνωστο δὲ οὐδὲ Πλάτων αὐτός» γράφει γοῦν έν Φαίδρω τήν προγεγραμμένην ρήσιν ής ή αρχή. «Ψυχής οὖν φύσιν αξίως λόγου κατανοήσαι οίει δυνατόν είναι άνευ τής του όλου φύσεως; ει μὲν οὖν Ιπποκράτει τω τών Άσκληπιαδών δεί τι πείθεσθαι, οὐδὲ περί σώματος άνευ τής μεθόδου ταύτης.

Ταύτην τήν ρήσιν έχρην αναγνόντας τούς εικῆ φλυαροῦντας επισκέψασθαι, τίνι τών βιβλίων Ιπποκράτους ή υπό του Πλάτωνος επαινουμένη μέθοδος γεγραπται; φανεϊται γάρ οὐδὲ καθ' έν άλλο παρά τό προκειμενον ήμϊν νῦν σύγγραμμα, τό ΠΕΡΙ ΦΥΣΙΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥ» κλπ. (βλ. Corp. Med. Graec. V 9, 1 σελ. 8).

Και πάλιν επί του αὐτοῦ: «Άλλά ταῦτα του Πλάτωνος οὕτωςι γράψαντος επιδειξάτω τις ήμϊν, έν τίνι βιβλίω του Ιπποκράτους έτέρω παρά τό ΠΕΡΙ ΦΥΣΙΟΣ ΑΝ-

1) Πρὸβλ. Friedrich, Philol. Unters. XV. σελ. 4.

Pohlenz, Hermes 53 σελ. 404.

Edelstein, Problemata H, 4, σελ. 120 και 130.

Littré, Oeuvres d' Hip. I σελ. 301—Εισαγ. XX και XVII.

Capelle, Hermes 57 σελ. 247.

Comperz Th, die Hipp-frage und der Ausgangspunkts ihrer Lösung.—Philologus LXX σελ. 218.

Steckere—Class. philology, 40, 1945, 166.

Diels, SB Ber—Akademie 1910, 1141 Ann. 1.

Wellmann. Archiv. für Geschichte der Medicin 23, 1930, 299.

Diller, Hans, Hip.—Medicin und attische Philosophie—Hermes, 80 σελ. 385.

Schumacher J. Antike Medecin, 1940, I, σελ. 185.

ΘΡΩΠΟΥ τὴν μέθοδον ταύτην ἔστιν εὐρεῖν ἢ (1), εἴπερ οὐκ ἔχει, μηδένα ζητεῖτω Πλάτωνος ἀξιοπιστότερον μάρτυρα τοῦ γνήσιον εἶναι τὸ βιβλίον τοῦτο. Τὰ τε γὰρ ἄλλα καὶ τοῖς χρόνοις ἐγγυτάτω γέγονεν ὁ Πλάτων τοῖς Ἱπποκράτους μαθηταῖς, ὧν εἷς τινος ἦν τὸ βιβλίον, ἐπεγέγραπτο ἂν τοῦ γράψαντος αὐτὸ τοῦνομα . . . Πλάτων μὲν οὖν ὁμολογεῖ κατὰ τὴν Ἱπποκράτους μέθοδον ἐπισκοπεῖσθαι περὶ φύσεως ψυχῆς, ὡς ἐκεῖνος περὶ σώματος, ἀδύνατόν τε φησι καλῶς τοῦτο γενέσθαι πρὸ τοῦ γνῶναι τὴν φύσιν τοῦ παντός». (αὐτόθι σελ. 55).

* * *

Κατὰ τὴν προσωκρατικὴν φιλοσοφίαν, φύσις εἶναι ὁ λόγος «περὶ τοῦ ὄντος» καὶ διὰ τοῦ ὄρου τούτου ἐνόουν τὴν δομὴν καὶ τὴν ἐν γένει κατάστασιν αὐτοῦ τούτου τοῦ ὄντος, αἱ δὲ ἰδέαι τοῦ Πλάτωνος ἢ τὰ εἶδη τοῦ Ἱπποκράτους καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους, παριστοῦν τὰς ἰδιαιτέρας μορφάς τῆς φύσεως τῶν ὄντων, καὶ τὰ εἶδη κυρίως τοῦ Ἱπποκράτους παριστοῦν τὴν ἰδιαιτέραν μορφήν καὶ σωματο-ψυχικὴν κατασκευὴν τῶν ἀνθρώπων.

Διὰ τῆς ὄντολογικῆς δὲ ἐρεῦνης οἱ Ἕλληνες φιλόσοφοι καὶ μάλιστα διὰ τῆς ἀνατομικῆς καὶ φυσιολογικῆς μελέτης τῶν ζώντων ὄντων, ἐθεμελίωσαν τὴν κατάρτισιν τῆς φυσικῆς καλουμένης φιλοσοφίας ἢ φυσιολογίας καὶ διὰ ταύτης ἐπετεύχθη ἡ κατανόησις γενικῶς τῶν ζώντων ὄντων καὶ κυρίως τοῦ ἀνθρώπου.

Ὅθεν, ἐπιτακτικὴ κατέστη ἡ ἀνάγκη εἰς τὴν φυσικὴν φιλοσοφίαν, ἢ σπουδὴ τῆς ἰατρικῆς, ὡς φυσικῆς ἐπιστήμης, ὡς ἐπίσης καὶ εἰς τὴν ἠθικὴν φιλοσοφίαν, ἢ ἠθικὴ ἀποψις τῆς ἰατρικῆς. Ἦτοι, ἐπαναλαμβάνομεν, ἡ φιλοσοφία ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν ἐπισταμένην γνῶσιν τῶν ἐν τῷ κόσμῳ ὄντων καὶ κυρίως τῶν φυσικῶν νόμων, οἱ ὅποιοι διέπουν τὰ ὄντα καὶ τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου (φυσικὴ φιλοσοφία), ὡς ἐπίσης καὶ τῶν ἠθικῶν νόμων (ἠθικὴ φιλοσοφία).

Ἡ ἰατρικὴ, ἐξ ἄλλου, περιορίζεται εἰς τὴν γνῶσιν τῆς φυσιολογικῆς ἢ παθολογικῆς καταστάσεως τῶν ἀνθρώπων καὶ εἰς τὴν ἐξακρίβωσιν τῶν νοσογόνων αἰτίων, τὰ ὅποια διάταράσσουν τὴν σωματο-ψυχικὴν ἀκεραιότητα τοῦ ὄργανισμοῦ καὶ προκαλοῦν ἀνωμαλίαν τῆς ὑγείας, ἦτοι νόσον, πάθησιν ἢ πάθος.

Ἡ ἐπιγραμματικὴ ῥῆσις τοῦ Δημοκρίτου. «Ἰατρικὴ μὲν γὰρ νόσους ἀκέσται, σοφίη δὲ ψυχὴν παθῶν ἀφαιρεῖται», (Diels Fr. Vol. II, 152) φανερώνει τὴν στενὴν σχέσιν μεταξὺ τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἰατρικῆς. 3

Ἐπίσης τὴν αὐτὴν σχέσιν φανερώνει καὶ τὸ ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Πλάτωνος ἐπίγραμμα, ἐνθαὸ Πλάτων ἀντιπροσωπεύει τὴν φιλοσοφίαν καὶ ὁ Ἀσκληπιὸς τὴν ἰατρικὴν.

«Τοὺς δὲ Ἀπόλλων φῦσ' Ἀσκληπιὸν ἠδὲ Πλάτωνα, τὸν μὲν ἵνα ψυχὴν, τὸν δ' ἵνα σῶμα σώσι».

Τὸ αὐτὸ ἀκριβῶς ἐκφράζει καὶ ὁ ἀκόλουθος χρησμὸς τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν.

1) Εἶναι εὐκόλον ν' ἀποδείξῃ τις ὅτι καὶ εἰς ἄλλα ἔργα τοῦ Ἱπποκράτους ἀνευρίσκει τὴν μέθοδόν του ταύτην καὶ κυρίως εἰς τὸ περὶ Ἀρχαίας Ἰητρικῆς κεφ. 20 ἐκδ. Littre (= ἐδ. 45 τῆς ἡμετέρας ἐκδόσεως,) ὅπερ ἐξακολουθεῖ καὶ εἰς τοὺς συγχρόνους κριτικοὺς νὰ εἶναι τὸ θέμα σοβαρᾶς συζητήσεως καὶ διαφωνίας. Τὸ ἐν λόγῳ δὲ χωρίον ἔχει ὡς ἀκολούθως: «Νομίζω δ' ὅτι περὶ φύσιος (ἀνθρώπου) γνῶναί τι σαφές οὐδαμῶθεν ἄλλοθεν εἶναι ἢ ἐξ ἰητρικῆς τοῦτο δὲ οἶόν τε καταμαθεῖν, ὅκταν αὐτέην τις τὴν ἰητρικὴν ὀρθῶς πᾶσαν περιλάβῃ. ἔπει τοῦτο γέ μοι δοκέει ἀναγκαῖον εἶναι ἰητρῷ περὶ φύσιος εἰδέναι καὶ πάνυ σπουδάσαι ὡς εἴσεται, εἴπερ τι μέλλει τῶν δεόντων ποιήσιν, ὅτι ἐστὶν ἄνθρωπος πρὸς τὰ ἐσθιόμενά τε καὶ πινόμενα καὶ ὅτι πρὸς τὰλλα ἐπιτηδεύματα, καὶ ὅτι ἀφ' ἑκάστου ξυμβήσεται».

Καὶ εἰς τὸ π. ΔΙΑΙΤΗΣ, α' κεφ. 2 ἐκδ. Littre «Φημί δὲ δεῖν τὸν μέλλοντα ὀρθῶς ἐυγγράψιν περὶ διαίτης ἀνθρωπίνης, πρῶτον μὲν παντός φύσιν ἀνθρώπου γνῶναι κλπ. . . »

«Ὡς δύο παῖδε τεχθήσονται, Ἀπόλλωνος μὲν Ἀσκληπιός, Ἀρίστωνος δὲ Πλάτων, ὧν ὁ μὲν ἰατρὸς ἔσται σωμάτων, ὁ δὲ ψυχῶν» (1).

* * *

Ὁ Πλάτων εἰς πολλὰ ἰατρικὰ θέματα ἀκολουθεῖ τὸν Ἱπποκράτην, ἀλλὰ καὶ τοὺς Κνιδίους, ὡς καὶ τὴν Σικελικὴν σχολήν. Οὕτω π. χ. περὶ τῆς θεωρίας τῶν πρώτων στοιχείων καὶ τῆς ἐπιδράσεως αὐτῶν ἐπὶ τῆς καταστάσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἀκολουθεῖ τὴν γνώμην τοῦ Ἱπποκράτους. «Ὁ Πλάτων ἀκολουθεῖ τῷ Ἱπποκράτει κατὰ τὰ πρῶτα στοιχεῖα καὶ τὰς ποιότητας αὐτῶν» (Γαλ. ΧVIII A 261) (2). Ἐπίσης καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας δοξασίας καὶ δὴ ἐν τῷ Τιμαίῳ «ἐν μόνῳ τῷ Τιμαίῳ Πλάτων εἶπεν ἐπόμενος Ἱπποκράτει τὰ δὲ τῶν ἄλλων αὐτοῦ βιβλίων, εἴ τις ἐκλέγοι, πάντα δόξει μιμῆσθαι μακρολογίας ἕνεκα τὸν Ἰουλιανόν.» (Γαλ. ΧVIII A 263).

Κατὰ πάντα ταῦτα λοιπόν, καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα ἀκολουθεῖ τὸν Ἱπποκράτην «ἐπόμενος κατὰ πάντα τοῖς τοῦ Ἱπποκράτους δόγμασιν» (Γαλ. ΧVIII A 260) ἢ μὲ τὴν διαφορὰν δι' «ὁ μὲν ὑπὲρ τῶν σωματικῶν ὀργάνων τὸν πλείω λόγον ποιησάμενος, ὁ δὲ ὑπὲρ τῶν ψυχικῶν δυνάμεων» (Γαλ. V 577).

Καὶ πάλιν «... ζηλωτὴν ὧν Ἱπποκράτους ὁ Πλάτων, εἶπερ τις ἄλλος καὶ τὰ μέγιστα τῶν δογμάτων παρ' ἐκείνου λαβὼν» (III, 16, η).

Καὶ διὰ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ περιβάλλοντος ἐπὶ τοῦ σωματο-ψυχικοῦ συνόλου τοῦ ἀνθρώπου, ὁ Πλάτων δέχεται τὰς ἀντιλήψεις τοῦ πατρὸς τῆς ἰατρικῆς, τὰς ὁποίας ἐκθέτει κυρίως εἰς τὸ περὶ ὨΡΩΝ ΚΑΙ ΤΟΠΩΝ ἔργον του. «Ὁ δὲ θεῖος Πλάτων συμφωνεῖ καὶ αὐτὸς τῷ παλαιῷ· πολὺ γὰρ καὶ αὐτὸς δίδωσι τοῖς τόποις, καὶ ταῖς ἐπὶ τῆς γῆς οἰκήσεσιν εἰς τε τὰ τῆς ψυχῆς ἦθη καὶ σύνεσιν καὶ φρόνησιν, (Νόμ. 747 E) ὧδὶ πῶς ἔγραψε «μηδὲ τοῦτο ἡμᾶς λανθανέτω περὶ τόπων πρὸς τὸ γεννᾶν ἀνθρώπους ἀμείνους καὶ χεῖρους» καὶ ἐφεξῆς δὲ πάλιν ἐπιφέρων τοῖσδε φησιν· «εἰ μὲν γὰρ ποὺ διὰ πνεύματα παντοῖα, καὶ δι' εἰλήσεις ἀλλόκοταί τε εἰσι ἐνάσιοι αὐτῶν, οἱ μὲν διὰ ὕδατα, οἱ δὲ διὰ τὴν ἐκ τῆς γῆς τροφήν ἀναδιδουῖσαν οὐ μόνον τοῖς σώμασιν ἀμεινον καὶ χεῖρον, ταῖς ψυχαῖς δὲ οὐχ' ἦττον δυναμένην πάντα τὰ τοιαῦτα ἐμποιεῖν» (Γαλ. XVI, 319).

Πλὴν τῆς μεγάλης ἐπιδράσεως τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἱπποκράτους ἐπὶ τῆς ἰατρικῆς τοῦ Πλάτωνος καὶ τῆς τοιαύτης τῆς Κνιδίου σχολῆς, γεγονὸς εἶναι δι' ὑπέστη καὶ τὴν ἐπίδρασιν τῆς σχολῆς τῆς Σικελίας καὶ μάλιστα ὁ Τιμαίος ἔχει σαφῶς ὑποστῆ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἰατρικῆς τοῦ Φιλιστίωνος, ὅστις ἀνήκει εἰς τὴν ἰατρικὴν αὐτὴν σχολήν. Ὁ δὲ Φιλιστίων οὗτος φέρεται ὡς διδάσκαλος τοῦ Πλάτωνος καὶ Διοκλέους Καρυστίου (3). Διὸ καὶ πολλὰ ἰατρικὰ γνῶμαι τοῦ Πλάτωνος καὶ Διοκλέους Καρυστίου συμπίπτουν, ὡς τοῦτο ἀπέδειξεν ὁ Friedrich (4).

Καὶ τὴν σύστασιν τοῦ σώματος ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων, φαίνεται δι' ὁ Πλάτων ἔλαβε μᾶλλον ἐκ τοῦ Φιλιστίωνος, ὅστις ἀκολουθεῖ ἐπὶ τούτου τὸν Ἱπποκράτην. «Φιλιστίων δ' οἶεται ἐκ δ'. Ἰδεῶν συνεστάναι ἡμᾶς, τοῦτ' ἔστιν ἐν δ'. στοιχείων· πυρός, ἀέρος, ὕδατος, γῆς. Εἶναι δ' ἐκάστου δυνάμεις, τοῦ μὲν πυρός τὸ θερμόν, τοῦ δὲ ἀέρος τὸ ψυχρόν, τοῦ δὲ ὕδατος τὸ ὑγρόν, τῆς δὲ γῆς τὸ ξηρόν» (Λονδίν. Πάπ.—Ἱατρ. Μενώνεια XX. 25), ὅπερ ἐπαναλαμβάνει ὁ Πλάτων εἰς τὸν Τιμ. 81 E. «Τεττάρων γὰρ ὄντων γενῶν, ἐξ ὧν συμπέπηγε τὸ σῶμα, γῆς, πυρός, ὕδατος καὶ ἀέρος...»

Καὶ διὰ τὰς νόσους ὁ Φιλιστίων δέχεται τὰς δυσκρασίας τῶν στοιχείων αὐτῶν· «παρὰ μὲν οὖν τὰ στοιχεῖα, ἐπειδὴν πλεονάσῃ τὸ θερμόν καὶ τὸ ὑγρόν ἢ ἐπειδὴν μείον

1) Πρβλ. Ἀνωνύμου βίος Πλάτωνος σελ. 9 καὶ Ὀλυμπιοδώρου βίος Πλάτωνος σελ. 4 III, 45, ὡς καὶ Διογ. Λαερτίου ΒΙΟΙ ΦΙΛΟΣΟΦΩΝ.

2) Αἱ παραπομπαὶ εἰς Γαληνόν ἀναφέρονται εἰς τὴν ἔκδοσιν Kühn.

3) Πρβλ. Jaeger. Diokles (σελ. 312).

4) Πρβλ. Philol. Unters. XV (σελ. 47).

γένηται και άμαυρόν τὸ θερμόν» (Λονδ. Πάπ. αὐτόθι). Τὸ αὐτὸ και ὁ Πλάτων: «τούτων ἢ παρά φύσιν πλεονεξία και ἔνδεια και τῆς χώρας μετάστασις . . . στάσεις και νόσους παρέχει» (αὐτόθι).

Τὰς νόσους ὁ Φιλιστίων ἀποδίδει, πλην τῶν ἄλλων, και εἰς τὴν παθογόνον ἐπίδρασιν τοῦ ἀναπνεομένου πνεύματος: «ὅταν γὰρ εὐπνοῇ ὄλον τὸ σῶμα και διεξίη ἀκωλύτως τὸ πνεῦμα, ὑγία γίνεται: οὐ γὰρ μόνον κατὰ τὸ στόμα και τοὺς μυκτῆρας ἢ ἀναπνοῇ γίνεται, ἀλλὰ και καθ' ὄλον τὸ σῶμα. Ὅταν δὲ μὴ εὐπνοῇ τὸ σῶμα νόσοι γίνονται και διαφόρων . . .» (Λονδ. Πάπυρ. ΧΧ), ὅπερ συμπίπτει πρὸς τὸ τοῦ Πλάτωνος. «Ὅταν γὰρ ὁ τῶν πνευμάτων τῷ σώματι ταμίαις πλεύμων μὴ καθαρὰς παρέχη τὰς διεξόδους ὑπὸ ρευμάτων φραχθεῖς ἔνθα μὲν οὐκ ἰόν, ἔνθα δὲ πλεῖον ἢ τὸ προσῆκον πνεῦμα εἰσιόν τὰ μὲν οὐ τυγχάνοντα ἀναψυχῆς σήπει, τὰ δὲ . . . και μυρία νοσήματα ἀπείργασται» (Τίμ. 84 d).

Ἄλλὰ και τὴν περὶ χυμῶν θεωρίαν τοῦ Ἱπποκράτους, «Οὐ μόνος δὲ Πλάτων, ἀλλὰ και Ἀριστοτέλης και Θεόφραστος, οἱ τε ἄλλοι μαθηταὶ Πλάτωνός τε και Ἀριστοτέλους, οἱ τὸν περὶ τῶν χυμῶν λόγον ἐζήλωσαν Ἱπποκράτους, ὥσπερ γε και τῶν παλαιῶν ἰατρῶν οἱ δοκιμώτατοι» (Γαλ. V, 684).

Βεβαίως ὁ Πλάτων, ὡς μὴ ἰατρός, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀκολουθήσῃ πιστῶς τὸν Ἱπποκράτη εἰς τὴν ἐκθεσιν τῶν ἐπιστημονικῶν θεμάτων, διὸ εἰς πολλὰ φέρεται ἀμαρτάνων. «Τοῦτο γοῦν ὁ Πλάτων οὐκ ἀκριβῶς ἔγνω τῆς Ἱπποκράτους τέχνης, καιτοι πειρώμενος ἔπεσθαι τάνδρῃ, και προσέτι γε περὶ τοῦ λευκοῦ φλέγματος» (V, 699). Ἄλλὰ οὔτε τὴν ταξινόμησιν τῶν νόσων ἔγραψεν ὁ Πλάτων ὡς ὁ Ἱπποκράτης « . . . ἴσως οὐκ ἠδύνατο περὶ τῶν τοιούτων ἀκριβῶς διελθεῖν ἐμπειρίας δεομένων, αὐτὸς δὲ οὐκ ὦν τρίβων τῶν ἔργων τῆς ἰατρικῆς» (Γαλ. V, 696).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

ΠΛΑΤΩΝ ΚΑΙ ΙΑΤΡΙΚΗ

Ὁ Πλάτων, ὡς και οἱ προσωκρατικοὶ φιλόσοφοι και ὁ Ἀριστοτέλης, ἐσπούδασε θεωρητικῶς τὴν ἰατρικὴν, διότι διείδε, ἐπαναλαμβάνομεν, τὴν μεγάλην αὐτῆς ἀξίαν εἰς τὴν κατανόησιν τῶν περὶ τὸν ἄνθρωπον φαινομένων, τὰ ὅποια ἀποτελοῦν κοινὸν ἀντικείμενον μελέτης και τῆς ἰατρικῆς και τῆς φιλοσοφίας.

Ὁ Πλάτων πολλαπλῶς ἐβοήθησε τὴν ἰατρικὴν διὰ τῶν σπουδαίων ἰατρικῶν του γνώσεων, αἱ ὅποια ἐκτείνονται εἰς ὄλους σχεδὸν τοὺς κλάδους τῆς ἰατρικῆς και κατὰ μέγιστον μέρος εἰς τὴν ἀνατομικὴν και τὴν φυσιολογίαν,

Ὅρισμός και προέλευσις ἰατρικῆς.

Τὴν ἰατρικὴν ὁ Πλάτων, διὰ τοῦ στόματος τοῦ Ἐρυξιμάχου, θεωρεῖ προελεύσεως θεϊκῆς, διότι νομίζει ὅτι τὴν συνέστησεν ὁ Ἀσκληπιός. Θ' ἀρχίσω, τονίζεις, ἀπὸ τὴν ἰατρικὴν διὰ νὰ ὑπογραμμίσω τὴν πρὸς αὐτὴν ἰσέβασμόν μου . . . Ἡ ἰατρικὴ εἶναι ἐπιστῆμη τοῦ ἔρωτος, ὅστις ἐνυπάρχει εἰς τὰ σώματα . . . και αὕτη προσφέρει τὰ ἀγαθὰ και τὰ ὑγιεινὰ στοιχεῖα και λαμβάνει φροντίδα νὰ ἀποφεύγηται ἢ πληθώρα και ἢ ἔλλειψις τῶν ἀπαραιτήτων διὰ τὴν ζωὴν στοιχείων (1).

1) Ἔστι γὰρ ἰατρικὴ, ὡς ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν, ἐπιστῆμη τῶν τοῦ σώματος ἐρωτικῶν πρὸς πλησμονὴν και κένωσιν, και ὁ διαγιγνώσκων ἐν τούτοις τὸν καλὸν τε και αἰσχροὺν ἔρωτα οὗτός ἐστιν ὁ ἰατρικώτερος» (Συμπ. 186 C—D. «Ἰατρικὴ περὶ τῶν καμνόντων δυνατός εἶναι φρονεῖν και λέγειν» (Γορ. 450 A, 501 A),

Ὁ Πλάτων ἐνταῦθα συνιστᾷ τὴν ἔρευναν τοῦ ἔρωτος δι' ἰατρικῶν μεθόδων, ἦτοι διὰ τῆς διαγνωστικῆς κλπ. Καὶ τὰ ἐπιχειρήματα· «δεῖ γὰρ δὴ τὰ ἔχθιστα ὄντα ἐν τῷ σώματι φῖλα οἶόν τ' εἶναι ποιεῖν καὶ ἐρᾶν ἀλλήλων· ἔστι δ' ἔχθιστα τὰ ἐναντιώτατα, ψυχρὸν θερμῷ, πικρὸν γλυκεῖ, ξηρὸν ὑγρῷ», καὶ κυρίως ὁ ὀρισμὸς τῆς ἰατρικῆς· «ἔστι γὰρ ἰατρικὴ . . . ἐπιστῆμη τοῦ σώματος ἐρωτικῶν πρὸς πλησμονὴν καὶ κένωσιν», εἶναι ἐλημένα ἐκ τῆς ἰατρικῆς τοῦ Ἱπποκράτους. «Ἰατρικὴ γὰρ ἔστι πρόσθεσις καὶ ἀφαίρεσις, ἀφαίρεσις μὲν τῶν ὑπερβαλλόντων, πρόσθεσις δὲ τῶν ἐλλειπόντων, ὁ δὲ κάλλιστα τοῦτο ποιεῶν, ἄριστος ἰατρός» (βλ. π. Φυσῶν 1).

Πρῶτος δὲ ὁ Πλάτων τὴν ἰατρικὴν λέγει ἐπιστήμην ἐν ᾧ, ὡς γνωστὸν, ὁ Ἱπποκράτης ὁμιλεῖ περὶ τέχνης (1).

«Ὡς ἄρα καὶ τῶν ὑγιεινῶν καὶ τῶν νοσῶδων ἡ ἐπιστῆμη ὑγιεινὴ καὶ νοσώδης καὶ τῶν κακῶν καὶ τῶν ἀγαθῶν κακὴ καὶ ἀγαθὴ· ἀλλ' ἐπειδὴ οὐκ αὐτοῦ οὐπερ ἐπιστῆμη ἔστιν . . .» (Πολιτεῖ. 438 E). Ἡ δὲ διαφορὰ τῆς ὑγείας πρὸς τὴν νόσον ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι ἡ μὲν ὑγεία κρατεῖ τὸ σῶμα εἰς ὑγιεινὴν κατάστασιν, ἡ δὲ νόσος εἰς παθολογικὴν. «Ἔστι δὲ τὸ μὲν ὑγείαν ποιεῖν τὰ ἐν τῷ σώματι κατὰ φύσιν καθιστάναί τε κρατεῖν τε καὶ κρατεῖσθαι ὑπ' ἀλλήλων, τὸ δὲ νόσον παρὰ φύσιν ἄρχειν τε καὶ ἄρχεσθαι ἄλλο ὑπ' ἄλλου» (Αὐτόθι 444 D).

Ἡ ἰατρικὴ ἐφευρέθη διὰ νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν πάσχοντα ὄργανισμὸν τὸ ὠφέλιμον· «Διὰ ταῦτα καὶ ἡ τέχνη ἔστιν ἡ ἰατρικὴ νῦν ἠύρημένη, ὅτι σῶμα ἔστι πονηρὸν καὶ οὐκ ἐξαρκεῖ αὐτῷ τοιοῦτῳ εἶναι» (Πολιτεῖ. 341 E).

Καὶ ἡ ἐπιστῆμη αὕτη τῆς ὑγείας ἀπεργάζεται τὸ καλόν. «Καὶ ἡ ἰατρικὴ . . . ἐπιστῆμη ἔστι καὶ ὑγιεινοῦ· χρησίμη ἔστι . . . τὴν ὑγείαν καλὸν ἡμῖν ἔργον ἀπεργάζεται (Χαρμ. 165 C) (2).

Ἡ φυσιολογικὴ σύστασις τοῦ ὄργανισμοῦ, λέγει ὁ Πλάτων εἰς τὸ Συμπόσιον (186 β) περικλείει τὸν διπλοῦν ἔρωτα, ἠτοιζτὴν ἐνυπάρχουσαν ῥοπήν, διάθεσιν καὶ πρὸς ὑγείαν καὶ νοσηρὰν κατάστασιν. Τὴν ἰατρικὴν, ἡ ὁποία προέρχεται ἀπὸ τὸν Ἀσκληπιόν, τὴν χρειαζόμεθα, οὐχὶ μόνον διὰ τὴν θεραπείαν τῶν τραυμάτων καὶ τῶν ἐπιδημικῶν νοσημάτων, τὰ ὅποια προκύπτουν ἐκ τῆς καταπονήσεως, τῶν διαιτητικῶν παρεκτροπῶν, τῆς ἀνωμαλίας τοῦ ἀναπνεομέτου ἀέρος (πνεύματος—δξυγόνου), καὶ τῶν ἐντερικῶν ἀερίων (φύσης), ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν θεραπείαν τῶν κατάρρων. Τὰ ὀνόματα δὲ τῶν νόσων αὐτῶν ἐδόθησαν παρὰ τῶν Ἀσκληπιαδῶν (3).

Τὴν ἰατρικὴν τὸ πρῶτον συνέστησεν, ὑποστηρίζει, ὁ Ἀσκληπιὸς καὶ σύμπασα ἡ ἐπιστῆμη αὕτη ἐξουσιάζεται παρὰ τῶν θεῶν (Συμπ. 186 E καὶ 187 A). Ὁ δὲ Ἀσκληπιὸς ἐχρησιμοποιεῖ διαφόρους θεραπευτικοὺς τρόπους διὰ ν' ἀποδώσῃ τὴν κλονισθεῖσαν ὑγείαν καὶ δὴ τὴν διαιτητικὴν (4).

1) «Μηκέτι ἐπιστήμην ἀπλῶς καλεῖσθαι, ἀλλὰ τοῦ ποιῶ τινος προσγενομένου ἰατρικῆν» (Πλ. Πολιτεῖ. διβλ. Δ 438 E). Κατὰ Γαληνόν· τέχνη ἔστι σύστημα ἐγκαταλήψεων συγγεγυμνασμένων πρὸς τὸ τέλος εὐχρηστον τῶν ἐν τῷ βίῳ, ἢ οὕτως· τέχνη ἔστι σύστημα ἐγκαταλήψεων συγγεγυμνασμένων ἐφ' ἐν τέλος τὴν ἀναφορὰν ἐχόντων. Ἐπιστῆμη δὲ ἔστι κατάληψις ἀσφαλῆς καὶ ἀμετάπτωτος ὑπὸ τοῦ λόγου» (XIX 350).

2) Πρβλ. Δύσ. 217 B—219 A, C. Γοργ. 452 A, Χαρμ. 175 A, Γοργ. 450.—Πολιτεῖ. 382 C.

3) Ἐνταῦθα ὁ Πλάτων ὁπαινίσσεται τὸν Ἱπποκράτην, ὅστις ἔγραψε βιβλίον περὶ ΦΥΣΩΝ καὶ ἐν ᾧ διδάσκει περὶ ἀέρος καὶ φύσης, ὡς καὶ περὶ ῥῶν ἢ κατάρρων, περὶ ὧν ἀσχολεῖται καὶ εἰς ἄλλα ἔργα του.

4) «Οὐκοῦν ταῦτα γινώσκοντα φῶμεν καὶ Ἀσκληπιὸν τοὺς μὲν φύσει τε καὶ διαίτῃ ὑγιεινῶς ἔχοντας τὰ σώματα, νόσημα δὲ τι ἀποκεκριμένον ἴσχοντας ἐν αὐτοῖς, τοῦτοις μὲν καὶ ταύτῃ τῇ ἐξεικαταδειξαι ἰατρικὴν, φαρμάκοις τε καὶ τομαῖς τὰ νοσήματα ἐκβάλλοντα αὐτῶν τὴν εἰωθυῖαν προστάττειν διαίταν . . .» (Πολιτ. 407 D).

Εἰς τὴν ἰατρικὴν ἐπεδίδοντο παιδιόθεν οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ ἐκμάθουν ταύτην. «Ἴατροὶ μὲν δεινότατοι ἂν γένοιντο, εἰ ἐκ παίδων ἀρξάμενοι πρὸς τῷ μανθάνειν τὴν τέχνην ὡς πλείστοις τε καὶ πονηροτάτοις σώμασιν ὁμιλήσειεν καὶ αὐτοὶ πάσας νόσους κάμοιεν καὶ εἶεν μὴ πάνυ ὑγιεῖνοι φύσει» (Πολιτεία. 408 E) (1).

Νοσοτροφία.

Ἡ ἰατρικὴ, ὑποστηρίζει ὁ Πλάτων, χρέος ἔχει νὰ φροντίζῃ διὰ τὴν ὑγείαν τῶν ἱκανῶν πολιτῶν, οἱ ὅποιοι ἔχουν καλὴν φύσιν σώματος καὶ ψυχῆς καὶ οὐχὶ τῶν ἐχόντων σῶμα νοσῶδες καὶ ψυχὴν νοσώδη. Ἡ ἰατρικὴ δηλαδή οὐδένα προορισμὸν ἔχει ν' ἀσχολῆται μὲ τοὺς «ἀρρωστιάσηδες», οἱ ὅποιοι εἶναι κακὰ μέλη μιᾶς κοινωνίας καὶ βάρος τῆς πολιτείας, ἦτοι ἡ νοσοτροφία δὲν τυγχάνει ἀρεστῆ εἰς τὸν Πλάτωνα (2), ὡς φαίνεται δὲ οὐτε εἰς τὸν Ἀσκληπιὸν (3), ἀλλ' οὐτε καὶ εἰς τὸν Ἱπποκράτη, ὅστις συνιστᾷ εἰς τοὺς ἰατροὺς ν' ἀποφεύγουν νὰ ἀσχολῶνται μὲ ἀνιάτα νοσήματα, ἵνα μὴ κακολογῆται ἡ ἰατρικὴ (4).

Ὁ Ἀσκληπιός, προσθέτει ὁ Πλάτων, ἐφανέρωσε τὴν ἰατρικὴν διὰ τοὺς ἔχοντας καλὴν σωματικὴν διάπλασιν καὶ οἱ ὅποιοι, ἐφ' ὅσον ἐνόσησαν, δύνανται διὰ τῆς ἐπεμβάσεως τῆς ἰατρικῆς ν' ἀποκτήσουν τὴν ὑγείαν των, διὰ νὰ μὴ καταστρέφηται ἡ πολιτικὴ ζωὴ τῆς χώρας, καὶ οὐχὶ δι' ἐκείνους, ὁ ὀργανισμὸς τῶν ὁποίων ἔχει χρονίως τὴν νόσον ἐντός των, καὶ οἱ ὅποιοι θεραπευόμενοι καθιστοῦν τὴν ζωὴν των μακροχρονίως δύσκολον καὶ νοσώδη. (Πολιτεία. 405 D).

Καὶ ἕνας τέκτων, προσθέτει, ὅταν καλέσῃ τὸν ἰατρόν, ἔχει τὴν ἀπαίτησιν νὰ τοῦ δώσῃ φάρμακόν τι ἵνα θεραπευθῆ καὶ ἐπαναλάβῃ τὴν ἐργασίαν του, διότι ἂν ἡ ἀσθενεία του διαρκέσῃ πολὺ, τότε δὲν τοῦ χρειάζεται τέτοια ζωὴ «ἐὰν δὲ μὴ ἱκανὸν ᾖ τὸ σῶμα ὑπενεγκεῖν, τελευτήσας πραγμάτων ἀπηλλάγη». (Πολιτ. 406 E).

Πάντα ταῦτα ἐπιδοκιμάζει ὁ Πλάτων, διότι διὰ τῆς ἀδιακόπου θεραπείας περιπλέκουν τὴν κακὴν τῶς κατάστασιν. «Ἴατρευόμενοι οὐδὲν περαίνουσιν, πλήν γε ποικιλώτερα καὶ μείζω ποιοῦσι τὰ νοσήματα». (Πολιτεία. 426 A).

Καὶ ἀποφαίνεται περὶ τῆς νοσοτροφίας «νοσοτροφία τεκτονικῆ μὲν καὶ ταῖς ἄλλαις τέχναις ἐμπόδιον τῇ προσέξει τοῦ νοῦ». (Πολιτεία. 407 B καὶ Γοργ. 505).

Καὶ τὸν ἐκπεσμόν τῆς φιλοσοφίας τοῦ Θεάγου ἀπέδιδεν εἰς τὴν νοσοτροφίαν τοῦ σώματος «πρὸς τὸ ἐκπεσεῖν φιλοσοφίας ἢ τοῦ σώματος νοσοτροφία ἀπείργουσα αὐτὸν τῶν πολιτικῶν κατέχει». (Πολιτεία. 496 C).

1) Τὸ χωρίον τοῦτο ἔχει γραφῆ ἐπὶ τῇ δόξει τοῦ Νόμου τοῦ Ἱπποκράτους «Χρὴ γὰρ ὅστις μέλλει ἰατρικῆς ξύνασιν ἀτρακέως ἀρμόζεσθαι . . . παιδομαθίης . . . » (§ 2).

2) «Ὅσοῦν καὶ ἰατρικὴν, οἷον εἴπομεν, μετὰ τῆς τριαύτης δικαστικῆς κατὰ πόλιν νομοθετήσεις, αἱ τῶν πολιτῶν σοὶ τοὺς μὲν εὐφυεῖς τὰ σώματα καὶ τὰς ψυχὰς θεραπεύσουσι, τοὺς δὲ μὴ, ὅσοι μὲν κατὰ τὸ σῶμα τριούτοι, ἀποθνήσκουσιν εἰσάσουσι τοὺς δὲ κατὰ τὴν ψυχὴν κακοφυσεῖς καὶ ἀνιάτους αὐτοὶ ἀποκτενοῦσιν; Τὸ γοῦν ἄριστον ἔφη, αὐτοῖς τε τοῖς πάσχουσι καὶ τῇ πόλει οὕτω πέφανται» (Πολιτεία. 409 A).

3) «Ἀσκληπιός οὐκ ἀγνοῖα οὐδὲ ἀπαρία τούτου τοῦ εἶδους τῆς ἰατρικῆς τοῖς ἐκγόνοις οὐ κατέδειξεν αὐτό, ἀλλ' εἰδώς ὅτι πᾶσι τοῖς εὐνομουμένοις ἔργον τι ἐκάστω ἐν τῇ πόλει προστέτακται, ὃ ἀναγκάζον ἐργάζεσθαι καὶ οὐδενὶ σχολῆ διὰ βίου κάμνειν ἰατρευομένῳ» (Πολ. 408 C).

4) «Καὶ πρῶτον διορισθῆμι ὃ νομίζω ἰατρικὴν εἶναι· τὸ δὴ πάμπαν ἀπαλλάσσειν τῶν νοσούντων τοὺς κακῆτους καὶ τῶν νοσημάτων τὰς σφοδρότητας ἀμβλύνειν, καὶ τὸ μὴ ἐγχείρειν τοῖσι κακωρημένοισι ὑπὸ τῶν νοσημάτων, εἰδόντας ὅτι ταῦτα οὐ δύναται ἰατρικὴ» (π. Τέχνης 3).

Κατακρίνει καὶ τὸν Ἡρόδικον τὸν Σηλυβριανόν, ὅστις διὰ τοῦ διαιτητικοῦ του συστήματος, ἔκαμε τὸν θάνατον μακρὸν (1).

Ἴατροί :

Ἡ ἰατρικὴ παρείχεται, κατὰ Πλάτωνα, κυρίως ὑπὸ τριῶν τάξεων ἰατρῶν τῶν δημοσιευόντων, τῶν ἰδιωτευόντων, καὶ τῶν Ἀσκληπιαδῶν.

Δημοσιεύοντες ἰατροὶ ἢ δημόσιοι ἐκαλοῦντο, οἱ ἰατροὶ οἱ ὅποιοι ἐμισθοῦντο παρὰ τῆς πολιτείας διὰ νὰ προσφέρουν τὰς ὑπηρεσίας των δωρεὰν εἰς τοὺς δημότας, ἐξ οὗ καὶ δημοσιεύοντες ἐκαλοῦντο. Ὁ θεσμὸς εἶναι ἀρχαιότατος καὶ ἀναφέρεται ὅτι ὁ ΔΗΜΟΚΡΑΤΗΣ (στ' π. Χ. ἐκ.) ἐχρημάτισε δημοσιεύων ἰατροὺς τῆς Αἰγίνης, τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Σάμου (2).

Τὸν θεσμὸν τοῦτον περιγράφει ὁ Πλάτων εἰς τὸν Γοργίαν (514 D). Καὶ οἱ δημοσιεύοντες οὗτοι ἰατροὶ ἐξελέγοντο ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου (3).

Οἱ δὲ ἰδιωτεύοντες ἦσαν ἐλεύθεροι ἐπαγγελματίαι ἰατροὶ, ἀμειβόμενοι κατ' ἐπίσκεψιν καὶ ἰατρικὴν πρᾶξιν. Περὶ αὐτῶν ὁ Πλάτων ἀναφέρει τὰ ἑξῆς : Εἰ τῷ τῶν δημοσιευόντων ἰατρῶν ἱκανὸς ξυμβουλεύειν ἰδιωτεύων αὐτός, ἄρ' οὐκ ἀναγκαῖον αὐτῷ προσαγορεύεσθαι τοῦνομα τῆς τέχνης ταύτης, ὅπερ ᾧ συμβουλεύει ;>

Τέλος οἱ Ἀσκληπιάδαι ἰατροὶ ἀνήκον εἰς τὴν γνωστὴν ἰατρικὴν οἰκογένειαν, ἢ ὁποῖα ἀπετέλει τὴν ἀριστοκρατίαν, οὕτως εἰπεῖν, τῆς ἰατρικῆς τάξεως, εἰς ἣν ἡ ἰατρικὴ μετεδίδοτο, κληρονομικῶς δικαίωματι, εἰς τοὺς ἄρρενας ἀπογόνους. (Πολιτεία. 407 C).

Ἱατροεῖα :

Ὁ Πλάτων μᾶς πληροφορεῖ ἐξ ἄλλου, ὅτι οἱ ἰατροὶ τῆς ἐποχῆς του ἐξήταζον καὶ ἐθεράπευον τοὺς πάσχοντας εἰς ἱατροεῖα. «Τοὺς εἰς τὰ ἱατροεῖα αὐτοὺς βαδίζοντας ἐπὶ φαρμακοποιίᾳ ἀγνοεῖν οἴομεθα . . » (Νόμ. 646 C). Καὶ ἐν Πολιτεία. 405₂A γράφει ἐτι σαφέστερον : «Νόσων πληθουσῶν ἐν πόλει ἱατροεῖα πολλὰ ἀνοίγεται καὶ ἰατρικὴ σελμνύεται, ὅταν δὴ καὶ ἐλεύθεροι πολλοὶ σφόδρα περὶ αὐτὰ σπουδάζωσιν».

Βοηθοὶ ἰατρῶν :

Μᾶς πληροφορεῖ ἐπίσης ὁ Πλάτων, ὅτι ὅπως καὶ σήμερον, οἱ πολυάσχολοι ἰατροὶ εἶχον καὶ βοηθούς, οἱ ὅποιοι ἠδύναντο νὰ προέρχωνται καὶ ἐκ τῆς τάξεως τῶν δούλων καὶ οἱ

1) « Ἡρόδικος δὲ παιδοτρίβης ὢν καὶ νοσηδῆς γενόμενος, μείζας γυμναστικὴν ἰατρικὴν, ἀπέκναισε πρῶτον μὲν καὶ μάλιστα ἑαυτὸν, ἔπειτ' ἄλλους ὑστερον πολλοὺς, μακρὸν τὸν θάνατον ἀτῷ ποιήσας· παρακολουθῶν γάρ τῷ νοσήματι θατασίμῳ ὄντι, οὔτε λάσασθαι, οἶμαι, οἶος τ' ἦν ἑαυτὸν, ἐν ἀσχολίᾳ τε πάντων ἰατρευόμενος διὰ θίου ἐζῆ ἀποκναιόμενος εἰ τι τῆς εὐθυίας δικίτης ἐκδαίη, δυσθανατῶν δὲ ὑπὸ σοφίας εἰς γῆρας ἀφίκετο ». (Πολιτεία. 406 A. Πρωτ. 316 D. Φαίδρ. 227 D. Ἱατρικὰ Μενώνεια Λονδ. Πάπ. ΓΧ 20). Καὶ τοῦτο συμφωνεῖ πρὸς τὸ Ἱπποκρατικόν : « Ἡρόδικος τοὺς πυρκαίνοντας ἔκτεινε δρόμοισι, πάλησι πολλῆσι » (Ἐπιδ. στ' 3). Καὶ ὁ Ἀριστοτέλης γράφει περὶ τῆς τακτικῆς αὐτῆς τοῦ Ἡροδίκου. « Πολλοὶ ὑγιαίνουσιν, ὥπερ Ἡρόδικος λέγεται, οὕς οὐδεὶς ἂν εὐδαιμονήσῃς τῆς ὑγείας διὰ τὸ πάντων ἀπέχεσθαι τῶν ἀνθρωπίνων ἢ τῶν πλείστων ». (Ῥητορ. Α, 1361 Β 5).

2) Ἰβρδλ. Ἡρόδ. 5, 131).

3) « Ὅταν περὶ ἰατρῶν αἰρέσεως ἢ τῆ πόλει σύλλογος ἢ περὶ ναυπηγῶν ἢ περὶ ἄλλου τινὸς δημιουργικοῦ ἔθνους, ἄλλο τι ἢ τότε ὁ ῥητορικὸς συμβουλεύσει ; » (Γοργ. 455 Β).

ὅποιοι, ὡς φαίνεται δὲν ἐθεράπευον τοὺς πάσχοντας εὐσυνειδήτως καὶ ἐπιμελῶς (1). Ἀντιθέτως οἱ ἰατροί, οἱ προερχόμενοι ἐκ τῆς ἀστικής τάξεως ἰατρεὺν λίαν εὐσυνηδέτως (2).

Πλὴν τῶν ἄλλων πολυτίμων πληροφοριῶν περὶ τῆς ἰατρικῆς καὶ τοῦ ἰατρικοῦ ἐπαγγέλματος, τὰς ὁποίας μᾶς παρέχει ὁ Πλάτων, καὶ αἱ ὅποια ἀποτελοῦν σπουδαιοτάτην συμβολὴν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἰατρικῆς, μᾶς γνωρίζει μόνος αὐτός, ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ὑπῆρχον καὶ δοῦλοι ἰατροί, οἱ ὅποιοι θὰ ἦσαν μᾶλλον πρακτικοὶ θεραπευταί, ἀσκηθέντες παρὰ ἐλευθέρους ἰατροῖς. Οἱ δοῦλοι δ' οὗτοι ἐθεράπευον τοὺς δούλους, «τοὺς μὲν δούλους σχεδόν τι οἱ δοῦλοι τὰ πολλὰ ἰατρεύουσι». Ἔργον τῶν ἰατρῶν, λέγει, εἶναι νὰ γνωρίζουν διὰ τοὺς πάσχοντας κάτι περισσότερον ἀπὸ τὴν ὑγίαν καὶ τὴν νόσον. (Λάχης 195 C καὶ Πολιτικ. 293 B) (3).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄

ΓΕΝΙΚΗ ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΑ

Φύσις — Τελολογία. Ὁ Πλάτων, ὡς καὶ ὁ Ἀναξαγόρας, ὁ Σωκράτης ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Πλωτίνος καὶ ἄλλοι, εἶναι ὁπαδὸς τῆς *Τελολογικῆς δημιουργίας τῶν ὄντων*, ἣτις ἀποτελεῖ τὴν ἔμφρονα σκοπιμότητα τῆς ἐνεργείας. Παραδέχεται δηλαδὴ οὗτος ὅτι τὴν δημιουργίαν τῶν ὄντων, δὲν ἀπετέλεσε μηχανικὴ τις ἀπλὴ μείξις τῶν φυσικῶν στοιχείων, ἀλλ' ὅτι αὕτη εἶναι ἔργον ἐχέφρονος δημιουργικῆς δυνάμεως, ἰσταμένης ἐκτὸς τοῦ κύκλου ἐνεργείας τῶν ὕλικῶν στοιχείων. Τὴν λογικὴν δὲ ταύτην δύναμιν ἀποκαλεῖ ὡς καὶ ὁ Ἀναξαγόρας ΝΟΥΝ (4). «Μεμειγμένη . . . ἡ τοῦδε τοῦ κόσμου γένεσις ἐξ ἀνάγκης τε καὶ νοῦ συστάσεως ἐγεννήθη· νοῦ δὲ ἀνάγκης ἄρχοντος τῷ πείθειν αὐτὴν τῶν γινομένων τὰ πλεῖστα ἐπὶ τὸ βέλτιστον».

1) «Ἄρ' οὖν καὶ ξυννοεῖς, ὅτι δούλων καὶ ἐλευθέρων ὄντων τῶν κάμνοντων ἐν ταῖς πόλεσι, τοὺς μὲν δούλους σχεδόν τι οἱ δοῦλοι τὰ πολλὰ ἰατρεύουσι περιτρέχοντες, καὶ ἐν τοῖς ἰατροῖς περιμένοντες; καὶ οὔτε τινὰ λόγον περὶ νοσήματος ἐκάστου τῶν οἰκετῶν οὐδεὶς τῶν τοιούτων ἰατρῶν δίδωσιν οὐδ' ἀποδέχεται, προστάξας δ' αὐτῷ τὰ δόξαντα ἐξ ἐμπειρίας, ὡς ἀκριδῶς εἰδῶς, καθάπερ τύραννος αὐθαδῶς οἴχεται ἀποπηδήσας πρὸς ἄλλον κάμνοντα οἰκέτην». (Νόμ. 720 C).

2) «Ὁ δὲ ἐλεύθερος ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ τῶν ἐλευθέρων νοσήματα θεραπεύει τε καὶ ἐπισκοπεῖ καὶ ταῦτα ἐξετάζων ἀπ' ἀρχῆς καὶ κατὰ φύσιν τῷ κάμνοντι κοινούμενος αὐτῷ τε καὶ τοῖς φίλοις ἅμα μὲν αὐτὸς μαθαίνει τι παρὰ τῶν νοσοῦντων, ἅμα δέ, καθ' ὅσον οἶός τε ἐστὶ, διδάσκει τὸν ἀσθενοῦντα αὐτὸν καὶ οὐ πρότερον ἐπέταξε, πρὶν ἂν πῃ ξυμπείσῃ, τότε δὲ μετὰ πειθοῦς ἡμερούμενον ἀεὶ παρασκευάζων τὸν κάμνοντα εἰς τὴν ὑγίαν ἀγων, ἀποτελεῖν πειράται;» (αὐτόφθι).

3) «Δειξάντος οὖν τοῦ Πλάτωνος ἐν τῷ πρώτῳ τῆς Πολιτείας ἐπὶ πλειόνων παραδειγμάτων, ὧν εἶσι καὶ κυβερνήται καὶ ἰατροί, τοὺς τεχνίτας ὧν ἄρχουσι καὶ διοικοῦσιν, ἐκείνοις τὴν ὠφέλειαν . . . πρόδηλον οὖν, ὅτι καὶ ἰατρός, ἣ μὲν ἰατρός ἐστὶ, ταύτη προνοεῖται τῆς τοῦ σώματος ὑγείας, ἣ δὲ δι' ἄλλο τι τοῦτο πράττει κατ' ἐκεῖνο τὴν προσηγορίαν εἴξει. Τινὲς μὲν γὰρ ἐνεκα χρηματισμοῦ τὴν ἰατρικὴν τέχνην ἐργάζονται, τινὲς δὲ διὰ τὴν ἐκ τῶν νόμων αὐτοῖς δεδομένην ἀλειτουργησίαν, ἔνιοι δὲ διὰ φιλανθρωπίαν, ὡσπερ ἄλλοι διὰ τὴν ἐπὶ ταύτῃ δόξαν ἢ τιμὴν» (Γαλ. V, 750).

4) «Καὶ ἐπεὶ ἤρξατο ὁ νοῦς κινεῖν, ἀπὸ τοῦ κινουμένου παντὸς ἀπεκρίνετο, καὶ ἔσον ἐκίνησαν ὁ νοῦς, πᾶν τοῦτο διεκρίθη [= ἀπ' ἀλλήλων διεχωρίσθη] . . . ὁ δὲ νοῦς, ὅς ἀεὶ ἐστὶ . . .» Ἀναξαγ. Ἀποσπ. 18, 14. Diels—Kranz—Fragmen. Vors⁶. II σελ. 89).

ἀγειν, ταύτη κατὰ ταυτά τε δι' ἀνάγκης ἡττωμένης ὑπὸ πειθοῦς ἔμφρονος οὕτω κατ' ἀρχὰς ξυνίστατο τόδε τὸ πᾶν» (Τίμ. 48 Α) (1).

Ὁ νοῦς, ὑποστηρίζει, εἶναι στοιχεῖον τῆς ψυχῆς, ἀλλ' αὕτη εἶναι ἀόρατος, ἐνῶ τούναντίον τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως, πῦρ, ὕδωρ, γῆ καὶ ἀήρ εἶναι ὄρατά, καὶ ὅστις ἀγαπᾷ τὴν σκέψιν καὶ τὴν ἐπιστήμην πρέπει νὰ ἐξετάζη ἐπισταμένως πρῶτον τὰς αἰτίας τῆς ἔμφρονος φύσεως καὶ ἔπειτα τὰς ἄλλας, αἱ ὁποῖαι προκύπτουν ἀπὸ ἄλλας δρώσας, αἱ ὁποῖαι ἀναγκαστικῶς κινοῦν ταύτας (2).

Πανταχοῦ τῆς δημιουργίας ὁ Πλάτων διαβλέπει τάξιν διὰ τῆς τελολογίας (3) καὶ ἀρμονίαν, καὶ εἰς τὸν μακρόκοσμον καὶ εἰς τὸν μικρόκοσμον, οἱ ὁποῖοι κυριαρχοῦνται ὑπὸ τῆς ἔμφρονος ψυχῆς· «λογισμοῦ δὲ μετέχουσα καὶ ἀρμονίας ψυχὴ τῶν νοητῶν αἰεὶ τε δυντων, ὑπὸ τοῦ ἀρίστου ἀρίστη γενομένη τῶν γεννηθέντων» (Τίμ. 36 Ε, 37).

Καὶ πολλὰ ὄργανα τοῦ σώματος καὶ πολλὰ αὐτοῦ ὀργανικαὶ λειτουργίαι ἐδημιουργήθησαν ὑπὸ τῶν θεῶν δι' ὠρισμένον σκοπὸν καὶ διὰ συγκεκριμένον ἀποτέλεσμα ὡς λ. χ. ἡ φωνή, ἡ ἀκοή, ἡ ὄρασις κ.ο.κ. «Φωνῆς τε δὴ καὶ ἀκοῆς πέρι πάλιν ὁ αὐτὸς λόγος, ἐπὶ ταυτά τῶν αὐτῶν ἕνεκα παρὰ θεῶν δεδωρηθῆσαι. Λόγος τε γὰρ ἐπ' αὐτὰ ταῦτα τέτακται, τὴν μεγίστην ξυμβαλλόμενος εἰς αὐτὰ μοῖραν, ὅσον τ' αὖ μουσικῆς φωνῆς χρήσιμον, πρὸς ἀκοὴν ἕνεκα ἀρμονίας ἐστὶ δοθέν». (Τίμ. 47 C—D).

Καὶ ἡ κατασκευὴ τῶν διαφόρων μερῶν τοῦ σώματος καὶ ἡ μορφή των καθωρίσθησαν σκοπίμως καὶ διὰ τὸν τελικὸν σκοπὸν τῆς ἀποδόσεως εἰς τὸ ἄρτιον τοῦ ἀνατεθέντος εἰς αὐτὰ ἔργου (λειτουργίας), ὡς λ.χ. εἰς τὴν κεφαλὴν, ὀφθαλμούς, χεῖρας, διάφραγμα, καρδίαν, πνεύμονας κλπ. (4).

Καὶ πάντα ταῦτα ἐδημιουργήθησαν ὑπὸ τῆς βουλήσεως τῶν θεῶν καὶ τῆς βιοτικῆς ἀνάγκης. «Ταῦτα δὴ πάντα τότε ταύτη πεφυκότα ἐξ ἀνάγκης ὁ τοῦ κάλλιστου καὶ ἀρίστου δημιουργὸς ἐν τοῖς γινομένοις παρελάμβανεν. . . χρώμενος μὲν ταῖς αὐταῖς αἰτίαις ὑπερετούσαις» (Τίμ. 68 Ε). «Γένεσις ἐξ ἀνάγκης τε καὶ νοῦ συστάσεως ἐγεννήθη» (Τίμ. 48 Α) (5).

*Ὅθεν βούλησις θεῶν καὶ βιοτικὴ ἀνάγκη εἶναι δύο εἶδη αἰτίας σκοπίμου δημιουργίας καὶ τοῦ μακροκόσμου καὶ τοῦ μικροκόσμου, καὶ εἰς ὁ τελικὸς σκοπὸς «ἕνεκα εὐδαίμονος βίου» (6).

Ἡ ὄρασις εἶναι ἐν ἐκ τῶν μεγαλυτέρων δώρων, τὰ ὁποῖα μᾶς ἔδωσεν ὁ θεὸς καὶ ἡ αἰτία τῆς μεγαλυτέρας ὠφελείας μας, διότι δι' αὐτῆς θὰ δυνηθῶμεν νὰ θαυμάσωμεν

1) «Τὸν μὲν οὖν πειρητὴν καὶ πατέρα τοῦδε τοῦ παντός εὐρεῖν τε ἔργον καὶ εὐρόντα εἰς πάντας ἀδύνατον λέγειν (Τίμ. 28 C). Παντὶ δὴ σαφές ὅτι πρὸς τὸ αἰθιον· ὁ μὲν γὰρ κάλλιστος τῶν γεγονότων, ὁ δ' ἀρίστος τῶν αἰτίων. . . (Τίμ. 29 Α—C), . . λογισάμενος οὖν εὐρισκεν ἐκ τῶν κατὰ φύσιν ὄρατῶν οὐδὲν ἀνόητον τοῦ νοῦν ἔχοντος ὄλον ὄλου κάλλιον ἔσεσθαι ποτε ἔργον, νοῦν δ' αὖ χωρὶς ψυχῆς ἀδύνατον παραγενέσθαι τῷ. Διὰ δὴ τὸν λογισμὸν τόνδε νοῦν μὲν ἐν ψυχῇ, ψυχὴν δὲ ἐν σώματι ξυνιστάς τὸ πᾶν ξυνετεκταίνετο, ὅπως ὅ,τι κάλλιστον εἶη κατὰ φύσιν ἀριστόν τε ἔργον ἀπειργασμένος. Οὕτως οὖν δὴ κατὰ λόγον τὸν εἰκότα δεῖ λέγειν, τόνδε τὸν κόσμον ζῶον ἔμφυχον ἔγνωον τε τῇ ἀληθείᾳ διὰ τὴν τοῦ θεοῦ γενέσθαι πρόνοιαν» (Τίμ. 30 Α—C).

2) Τίμ. 46 Ε.

3) Βλ. Schumacher, Antike Medicin σελ. 217, 3—W. Theiler, Zur Gesch d. teleol. Naturbetrachtung bis auf Aristoteles σελ. 74.

4) Πρβ. Τίμ. 44, Ε. καὶ 45, καὶ 70 Α—Ε, 71 Α—Ε.

5) «Οὐδὲν χρήμα μάτην γίνεται, ἀλλὰ πάντα ἐκ λόγου τε καὶ ὑπ' ἀνάγκης» Δεύκιππος περὶ νοῦ (βλ. Ἀέτιον I. 25, 4 (D. 323) καὶ Fragm. Vors^o. Diels—Kranz. II. σελ. 81.

6) «Διὸ δὴ χρὴ δύο αἰτίας εἶδη διορίζεσθαι, τὸ μὲν ἀναγκαῖον, τὸ δὲ θεῖον, καὶ τὸ μὲν θεῖον ἐν ἀπασὶ ζητεῖν κτήσεως ἕνεκα εὐδαίμονος βίου, καθ' ὅσον ἡμῶν ἡ φύσις ἐνδέχεται, τὸ δὲ ἀναγκαῖον ἐκείνων χάριν» (Τίμ. 68 Ε).

τὸ ἀπειρον καὶ θά ἔχωμεν τὴν δυνατότητα ἐξερευνήσεως τῆς φύσεως τοῦ σύμπαντος, «ἐξ ὧν ἐπορισάμεθα φιλοσοφίας γένος, οὐ μείζον ἀγαθὸν οὔτ' ἦλθεν οὔτε ἦξει ποτὲ τῷ θνητῷ γένει δωρηθὲν ἐκ θεῶν». (Τίμ. 47 Β).

Καθ' ὅμοιον τρόπον ὁ θεός, διὰ τοὺς ἰδίους λόγους καὶ τὰς αὐτὰς αἰτίας, μᾶς ἐδώρησε τὴν φωνὴν καὶ τὴν ἀκοήν· «ὅσον τ' αὐ μουσικῆς φωνῆς χρήσιμον, πρὸς ἀκοήν ἕνεκα ἀρμονίας ἐστὶ δοθέν· ἡ δὲ ἀρμονία, ζυγγενεῖς ἔχουσα φοράς ταῖς ἐν ἡμῖν τῆς ψυχῆς περιόδοις, τῷ μετὰ νοῦ προσχρωμένῳ Μούσαις οὐκ ἔφ' ἡδονὴν ἀλογον» (Τίμ. 47 C, D). Καὶ πάντα ταῦτα, ἐκτὸς ὀλίγων, ἐδημιουργήθησαν ὑπὸ τοῦ νοῦ (αὐτ. 47 E).

Οἱ θεοὶ ἔπλασαν καὶ τὸ σῶμα ὡς ὄχημα τῆς ψυχῆς (1) καὶ τὴν μὲν ἀθάνατον περιεφρούρησαν ἐντὸς τῆς κεφαλῆς, τὴν δὲ θνητὴν ἐντὸς τοῦ θώρακος, (Τίμ. 69) ἐντὸς τοῦ ὀποῦ ἔθεσαν καὶ τὴν καρδίαν, ὡς δεσμὸν καὶ πηγὴν τοῦ κυκλοφορουμένου εἰς ὅλον τὸ σῶμα αἵματος. (Τίμ. 70 Β).

Τὸ δὲ ἥπαρ ὥρισαν ὡς κέντρον τοῦ ἐπιθυμητικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς, ἦτοι τοῦ θρεπτικοῦ, καὶ ἐν αὐτῷ ἐγκαθίδρυσαν καὶ τὴν μαντικὴν δύναμιν, δυνάμει τῆς ὁποίας ὁ ἄνθρωπος θά πλησιάζῃ τὴν ἀλήθειαν. (Τίμ. 71 E). Εἰς τὸ ἀπέναντι μέρος τοῦ ἥπατος οἱ θεοὶ ἔθεσαν τὸν σπλῆνα, ὡς ὄργανον ἀποκαθάσεως τοῦ αἵματος καὶ ἰδίως τῆς μελαίνης χολῆς. (Τίμ. 72 C).

Τὴν κοιλίαν καὶ κυρίως τὸ πολυέλικτον τῶν ἐντέρων ἢ θεία Πρόνοια, ἡ ὁποία ἠθέλησε νὰ διαφυλλάξῃ τὸ ἀνθρώπινον γένος ἀπὸ τὴν φθοράν, ἕνεκα τῆς λαιμαργίας καὶ ἀκολασίας, ὥρισε σκοπίμως ὡς ἀποθήκην τροφῶν καὶ ποτῶν καὶ ἔθεσε φραγμὸν, ὥστε νὰ μὴ διαρρέῃ συντόμως ἡ τροφή καὶ ἀναζητῶν ὁ ἄνθρωπος συχνάκις νέαν, ὅποτε γεννᾶται ἡ ἀπληστία καὶ «παρέχουσα ἀπληστίαν διὰ γαστριμαργίαν, ἀφελόσσοφον καὶ ἄμουσον πᾶν ἀποτελεῖ τὸ γένος, ἀνυπήκοον τοῦ θειοτάτου τῶν παρ' ἡμῖν» (Τίμ. 73 Α).

Τὸν μυελὸν θεωρεῖ ὡς τὸ τελειότερον μέσον δημιουργίας ἄλλων ὀργάνων, «αὐτὸς δὲ ὁ μυελὸς γέγονεν ἐξ ἄλλων» (Τίμ. 73 Β) καὶ αὐτὸς χρησιμεύει ὡς δεσμὸς τοῦ ἐμφύχου βίου πρὸς ἐδραίωσιν τοῦ ἀνθρώπινου εἴδους. «Οἱ γὰρ τοῦ βίου δεσμοὶ τῆς ψυχῆς τῷ σῶματι ξυνδουμένης ἐν τούτῳ διαδούμενοι κατερρίζουν τὸ θνητὸν γένος. (Τίμ. 73 Β).

Ἐκ τοῦ μυελοῦ ἐπλάσθησαν τὰ ὀστέα καὶ αἱ σάρκες καὶ ὅλοι οἱ ὅμοιοι ἱστοὶ (αὐτόθι) καὶ τὸ εὐγενέστερον μέρος αὐτοῦ, ἦτοι τὸν ἐγκέφαλον, ὅστις περικλείει τὸ θεῖον σπέρμα, ἐνέκλεισε διὰ τὴν ἀσφάλειάν του, ἐντὸς τοῦ κρανίου, τὸ δὲ ἄλλο εἶδος τοῦ μυελοῦ, ἐντὸς τῆς κοιλότητος τῶν ὀστέων. «Καὶ τὴν μὲν τὸ θεῖον σπέρμα, οἷον ἄρουραν μέλλουσαν ἔξειν ἐν αὐτῇ περιφερῇ πανταχῇ πλάσας ἐπωνόμασε τοῦ μυελοῦ ταύτην τὴν μοῖραν ἐγκέφαλον, ὡς ἀποτελεσθέντος ἐκάστου ζώου τὸ περί τοῦτο ἀγγεῖον κεφαλὴν γενησόμενον. (Τίμ. 73 C, D).

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ διὰ τὸν αὐτὸν λόγον οἱ θεοὶ ἔπλασαν δι' ὠρισμένας ὀργανικὰς λειτουργίας, καὶ τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ σώματος καὶ ὄργανα (βλ. Τίμ. 75 ἕως 80).

Ἀπὸ ἀρχαιοτάτης, ἐξ ἄλλου, ἐποχῆς τοὺς φυσικοὺς φιλοσόφους, τὸν Ἴπποκράτη, τὸν Πλάτωνα, Ἀριστοτέλη καὶ ἄλλους, ἀπησχόλησεν ἡ ἰδέα τῆς συγκροτήσεως τῆς ζωῆς ὕλης. Οὕτως ὁ Θαλῆς ἐδέχετο ὅτι αὕτη συγκροτεῖται ἐκ τῆς ἀλλοιώσεως τοῦ ὕδατος. Ὁ Ἀναξαγόρας καὶ ὁ Δημόκριτος ἐκ τῆς κράσεως κατὰ παράθεσιν, ὁ Ἐμπεδοκλῆς ἐδίδασκε τὴν ἐξάρτησιν, ἦτοι τὴν ἀμοιβαίαν συνοχὴν τῶν στοιχείων· «τὰς σάρκας γαννᾶσθαι ἐκ τῶν ἴσων τῇ κράσει στοιχείων. (Diels, Fragm. Vorsokr⁶. A, 78, I 299, 5).

1) Τὸ σῶμα σώζει τὴν ψυχὴν· «καὶ γὰρ σῆμα τινὲς φασιν αὐτὸ εἶναι τῆς ψυχῆς (δηλ. τὸ σῶμα) . . . τοῦτον δὲ περιβολὸν ἔχειν, ἵνα σώζηται, δεσποτηρίου εἰκόνα. Εἶναι οὖν τῆς ψυχῆς τοῦτο . . . ἕως ἂν ἐκτίσῃ τὰ ὀφειλόμενα τὸ σῶμα» (Ὀρφῆως ἀπόσπ. β.—βλ. Fragm. Der Vorsokr⁶.—Diels—Kranz Τόμ. I, σελ. 7.—καὶ τὸ μὲν σῶμά ἐστιν ἡμῖν σῆμα, τῆς δὲ ψυχῆς . . . (Πλάτ. Γοργ. 493 Α).

Ὁ Ἴπποκράτης ἐξ ὄλων τῶν φιλοσόφων καὶ ἰατρῶν ὑπεστήριξεν ὅτι ὁ ἀνθρώπινος ὀργανισμὸς σύγκειται ἐκ τοῦ ὀμυλοῦ συγκερασμοῦ τοῦ θερμοῦ, τοῦ ψυχροῦ, τοῦ ὕγρου, τοῦ ξηροῦ καὶ ἐκ τῶν τεσσάρων ὕγρων στοιχείων, ἴτοι τῶν καλουμένων χυμῶν αἵματος, φλέγματος, χολῆς ξανθῆς καὶ μελαίνης.

Καθ' Ἴπποκράτη ἡ μείξις τῶν στοιχείων καὶ ἡ παράλληλος μείξις τῶν χυμῶν καθορίζουν καὶ τὴν ἰδιαιτέραν φύσιν τῶν ἀνθρώπων, δηλαδὴ τὴν ἰδιοσυγκρασίαν καὶ ἰδιοσυστασίαν αὐτῶν. Οἱ χυμοὶ τουτέστι, κατὰ τὴν μεγαλοφυᾶ ἀντίληψιν τοῦ πατρὸς τῆς ἰατρικῆς, δυνάμει τῶν φυσικῶν ποιότητων, θερμότητος, ψυχρότητος, ὕγροτητος καὶ ξηρότητος, καθορίζουν καὶ τὴν σωματο-ψυχικὴν τοῦ ἀτόμου δομὴν, ἣτις κυριαρχεῖται ὑπὸ τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου στοιχείου ἢ χυμοῦ, ἐξ οὗ προκύπτουν καὶ αἱ διακυμάνσεις τῆς ἰδιοσυγκρασίας, τοῦ χαρακτήρος καὶ ψυχοσυνθέσεως ἐκάστου ἀνθρώπου, ὡς λ. χ. τοῦ χαρίεντος ἐκ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ χυμοῦ—αἵματος, τοῦ ὀργίλου καὶ εὐερεθίστου καὶ ἐνεργητικοῦ ἐκ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς πικρᾶς ἢ ξανθῆς χολῆς, ἴτοι τοῦ πικροχόλου χυμοῦ, τοῦ ψυχροῦ, τοῦ ἀπαθοῦς καὶ ὀκηροῦ, ἀλλὰ σταθεροῦ ἐκ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ φλέγματος καὶ τέλος τοῦ ζωηροῦ καὶ νευρικοῦ ἐκ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ μελαγχολικοῦ χυμοῦ (μελαίνης χολῆς) (1).

Ὁ Πλάτων ἀκολουθεῖ, οὐχὶ καθ' ὄλην τὴν γραμμὴν, τὰς περὶ χυμῶν καὶ κράσεως στοιχείων ἀντιλήψεις τοῦ Ἴπποκράτους. «Ὅστος γὰρ φησιν τὰ ἡμέτερα σώματα συνίστασθαι ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων, ὅτι καὶ τὰ ἐν κόσμῳ γίνεται ἀνά λόγον» (Ἰατρ. Μενώνεια—Λονδίν. Πάπυρ. XIV, 12).

Καὶ ἔτι σαφέστερον εἰς τὸν Τίμαιον (82 A). «Τεττάρων γὰρ ὄντων γενῶν, ἐξ ὧν συμπέπηγε τὸ σῶμα, γῆς, πυρός (2), ὕδατός τε καὶ ἀέρος, τούτων ἢ παρὰ φύσιν πλεονεξία καὶ ἔνδεια καὶ τῆς χώρας μεταστάσις ἐξ οἰκείας ἐπ' ἄλλοτρίαν γιγνομένη, πυρός τε αὖ καὶ τῶν ἑτέρων, ἐπειδὴ γένη πλείονα ἑνὸς ὄντα τυγχάνει, τὸ μὴ προσῆκον ἕκαστον ἑαυτῷ προσλαμβάνειν καὶ πάνθ' ὅσα τοιαῦτα στάσεις καὶ νόσους παρέχει».

Διὰ νὰ ἐννοήσωμεν σαφῶς τὴν φύσιν ἐν τῷ συνόλω τοῦ ἀνθρώπου, ἴτοι τὴν φύσιν σώματος καὶ ψυχῆς, κατ' ἀνάγκην, λοιπόν, θὰ στραφῶμεν, ἐπαναλαμβάνομεν, πρὸς τὸν Ἴπποκράτη, ὅστις ἐξ ὄλων τῶν φιλοσόφων καὶ ἰατρῶν τῆς ἀρχαιότητος ἐξέφρασε περὶ τοῦ προβλήματος αὐτοῦ, τὴν τελειοτέραν γνώμην. «Τὸ τοίνυν περὶ φύσεως σκόπει τί ποτε λέγει ὁ Ἴπποκράτης καὶ ὁ ἀληθὴς λόγος» (Φαίδρ. 270 C). Ἀλλὰ διὰ νὰ γίνῃ τοῦτο ἀντιληπτόν, προσθέτει ὁ Πλάτων, πρέπει νὰ καθορίσωμεν κατὰ τὴν Ἴπποκρατικὴν ἀντίληψιν, ἐὰν ἡ φύσις εἶναι ἀπλοῦν τι ἢ πολυσύνθετον, καὶ ἐὰν μὲν εἶναι ἀπλοῦν πρέπει νὰ καθορίσωμεν ὑπὸ ποίων φυσικῶν δυνάμεων κυριαρχεῖται τοῦτο, ἐὰν δὲ εἶναι πολυειδές, νὰ διαχωρίσωμεν τὰ στοιχεῖα ἐξ ὧν ἀποτελεῖται. «Ἄρ' οὐχ ᾗδε δεῖ διανοεῖσθαι περὶ ὀτιοῦν φύσεως πρῶτον μὲν, . . . ἔπειτα δὲ ἂν μὲν ἀπλοῦν ᾗ, σκοπεῖν τὴν δύναμιν αὐτοῦ, τίνα πρὸς τί πέφυκεν εἰς τὸ δρᾶν ἔχον ἢ τίνα εἰς τὸ παθεῖν ὑπὸ τοῦ, ἐὰν δὲ πλείω εἶδη ἔχη, ταῦτα ἀριθμησάμενοι, ὅπερ ἐφ' ἑνός, τοῦτ' ἰδεῖν ἐφ' ἐκάστου, τῷ τί ποιεῖν αὐτὸ πέφυκεν ἢ τῷ τί παθεῖν ὑπὸ τοῦ, (αὐτόθι).

1) Σχετικῶς βλ. τὸ ἡμέτερον Ἴππ. π. ΦΥΣΙΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥ, κεφ. περὶ Ἰδιοσυστ. Ἰατρ. καὶ χυμῶν, περὶ στοιχείων κλπ. Ἐπίσης Γαληνόν XIX 489—492, XVI 46.

2) Πῦρ : εἶναι τὸ ἔμφυτον θερμὸν τοῦ Ἴπποκράτους, ἡμεῖς ἐρμηνεύομεν ὡς θερμαντικόν, ὅπερ εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς θερμοκρασίας τοῦ σώματος διὰ τοῦ ὀποίου διεξάγονται ὀλαὶ αἱ ὀργανικαὶ λειτουργίαι. Τὸ θερμὸν χαρακτηρίζει τὸ ζῶν σῶμα, ἐνῶ τὸ ὑναντίον τὸ ψυχρὸν τὸ νεκρὸν. «Πῦρ γὰρ ὀνομάζει τὴν ἐν τῷ σώματι θερμοσίαν, ἀπὸ τοῦ γεννήσαντος αὐτὴν στοιχείου τὴν προσηγορικὴν μεταφέρων, ἐπειδὴ τὸ θερμὸν ἀπὸν ἐπικρατεῖα πυρός γέγονε τοιοῦτον» (Γαληνός εἰς Τίμαιον Πλάτωνος. Corp. Med. Graec. I σελ. 16). «Τὸ γὰρ ἔμφυτον θερμὸν αἴτιον εἶναι φησι τῆς τε κατὰ τὴν γαστέρα πέψεως τῶν σιτίων καὶ τῆς ἐντεῦθεν εἰς τὸ ἦπαρ τε καὶ φλέβας ἀναδόσεως, καὶ τῆς εἰς ὄλον τὸ σῶμα φορᾶς τε καὶ πέψεως». (Γαλ. V, 707)

Καὶ ὁ Ἴπποκράτης, τὴν γνώμην τοῦ ὁποίου ἐπικαλεῖται ὁ Πλάτων, διετύπωσεν ὅτι προκειμένου νὰ γνωρίσωμεν τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου, πρέπει νὰ ἐρευνήσωμεν διὰ ποίας αἰτίας γίνεται αὕτη ἐξ ἀρχῆς, ἤτοι ἐκ τῶν πρώτων διαπλαστικῶν σταδίων, καὶ ὑπὸ ποίων δυνάμεων κυριαρχεῖται, καλεῖ δὲ ἐνταῦθα δυνάμεις τὰς ἐπιδράσεις τῶν χυμῶν (1).

Ὁ Πλάτων ἀκολουθῶν ἐν πολλοῖς τὰς ἀντιλήψεις τοῦ Ἴπποκράτους, ὡς καὶ τὰς δοξασίας τοῦ Ἐμπεδοκλέους καὶ τοῦ Φιλολάου, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν σύστασιν τῆς ἐν γένει φύσεως, ὑποστηρίζει, ὡς ἐλέχθη καὶ οὗτος ὅτι αὕτη συνίσταται ἐκ τῶν τεσσάρων βασικῶν φυσικῶν στοιχείων (2), ἀλλ' ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς σοφοὺς τούτους, ὑποστηρίζει τὴν ἀμοιβαίαν μεταλλαγὴν, δεχόμενος τρεῖς ἀρχάς (3), τὸν θεόν, τὴν ὕλην καὶ τὰς ἰδέας (4).

Σχηματογραφικῶς ἡ σύστασις τοῦ σώματος τοῦ ἀνθρώπου καθ' Ἴπποκράτη καὶ Πλάτωνα ἔχει ὡς ἀκολουθῶς (5):

1) «Φύσιν ἀνθρώπου γινῶναι ἀπὸ τίνων συτέστηκεν», (π. Διαίτ. 2 καὶ Ἀρχ. Ἰητρ. 43 ἡμ. ἐκδ.), κυρίως δὲ «εἰδέναι τί ἐστὶν ἄνθρωπος καὶ διὰ ποίας αἰτίας γίνεται» (Ἀρχ. Ἰητρ. 45 ἡμ. ἐκδ.).

2) «Τετάρων γὰρ ὄντων γενῶν, ἐξ ὧν συμπέπηγε τὸ σῶμα, γῆς, πυρός, ὕδατός τε καὶ ἀέρος» (Τίμ. 82 a).

3) «Πλάτων Ἀθηναῖος τρεῖς ἀρχάς, τὸν θεόν, τὴν ὕλην, τὴν ἰδέαν. Ὁ δὲ θεὸς νοῦς ἐστὶ τοῦ κόσμου. Ὑλὴ δὲ τὸ ὑποκείμενον πρῶτον γενέσκει καὶ φθορᾷ, ἰδέα δὲ οὐσία ἀσώματος ἐν τοῖς νοήμασι καὶ ταῖς φαντασίαις τοῦ θεοῦ». (Πλούτ. Ἐπιτ. I. 3 Στοβ. Ἐκλ. I. 10, 16. 12 βλ. Dox. Gr. 388).

4) «Ἰδέα ἐστὶν οὐσία ἀσώματος, αὕτη μὲν ὑφαστάσα καθ' αὐτήν, εἰκονίζουσα δὲ τὰς ἀμόρφους ὕλας καὶ αἰτία γινομένη τῆς τούτων δειξέως» (Πλούταρχ. XV 45 1—4 Ἐκλ. Στοβ. I, 11 3.5 126 a—Πρβ. Dox. Gr. 308).

5) Ἐκ τοῦ πίνακος τούτου ἐμφαίνεται ὁ Πλάτων δὲν ἀκολουθεῖ καθ' ὕλην τὴν γραμμὴν τὸν Ἴπποκράτην. «Διαφέρεσθαι φάσκων ἐν τῷ περὶ στοιχείων δόγματι τὸν Πλάτωνα τῷ Ἴπποκράτει. Τὴν ἀρχὴν μὲν γὰρ οὐδ' ὠνόμασεν Ἴπποκράτης στοιχεῖα τὴν γῆν καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὸν ἀέρα καὶ τὸ πῦρ. ἀλλ' ἐξ αὐτῶν ἡμᾶς ἔφη συνεστάναι, μηκέτι ζητῶν, διὰ τίνα αἰτίαν ἕκαστον αὐτῶν ἔχει δύναμιν ἰδίαν, ἣν ἐναργῶς ὀρώμεν ἐν αὐτοῖς ὑπάρχουσιν. Ὁ Πλάτων δὲ καὶ τοῦτ' ἐζήτησε πρὸς τῷ συγχωρεῖν, ἐκ τῶν τετάρων ἅπαντα τὰ γεννητὰ καὶ φθαρτὰ σώματα συμπέπηγέναι. Καὶ μὴν καὶ τὸν τρόπον, ὃν ἐκ τῶν στοιχείων τὰ σώματ' ἡμῶν συνίσταται, τὸν αὐτὸν ἀμφοτέρω λέγουσι, οὐ δὴπου τῆς γῆς ὕδατι φυραθείσης, εἰτ' ἐν ἡλίῳ θερμανθείσης γεννᾶσθαι τὰ ζῷα φάσκοντες, ἀλλὰ διὰ πλειόνων τῶν μεταξὺ μεταβολῶν. Ἐκ μὲν γὰρ τῶν τετάρων στοιχείων ἢ τε τῶν φυτῶν ἐστὶ γένεσις. Οἱ τ' ἐξ αὐτῶν καρποὶ καὶ τὰ σπέρματα. Τροφὴ δὲ ταῦτα πάντα προβάτοις τε καὶ ὄνοι, αἰεὶ τε καὶ βουσί, καὶ τοῖς ἄλλοις ζῷοις, ὅποσα πάσας, ἢ καρποὺς δένδρων, ἢ ἀκρέμονας ἢ ῥίζας ἐσθίει. Τοῖς δ' ἀνθρώποις αὐτὰ τε ταῦτα τροφαὶ τὰ ζῷα, καὶ γεννᾶται δ' ἐν αὐτοῖς ἐκ τούτων αἷμα, καὶ φλέγμα καὶ χολαὶ διτταί. Καὶ τοῦτό ἐστιν αὐτὸ τὸ αἷμα τῆς γενέσεως ἡμᾶς ὡς ὕλη, τὸ συγκείμενον ἐκ τῶν τεσσάρων χυμῶν, κατ' ἐπικράτειαν δ' ὠνομασμένον οὕτως. Γεννώμεθα γὰρ ἐξ αὐτοῦ κατὰ τὰς μήτρας κυούμενοι, καὶ τὴν τε πρώτην διαπλασιν ἐκ τούτου λαμβάνομεν, ἐφεξῆς δὲ ταύτη τῶν διαπλασθέντων μορίων τὴν τε διάρθρωσιν καὶ τὴν ἀξίαν καὶ τὴν τελείωσιν. Ἀποκυηθέντες δὲ πρῶτα μὲν τῷ γάλακτι τρεφόμεθα, τὴν γένεσιν ἐξ αἵματος ἔχοντες, μετὰ δὲ ταῦτα ταῖς αὐταῖς τελείωσις τροφαῖς, ἐξ ὧν πάλιν αἷμα καὶ φλέγμα καὶ χολὴ ξανθὴ καὶ μέλαινα γεννῶνται. Διαφερέτω δὲ μηδὲν ἐς τὰ παρόντα ξανθὴν ἢ ὠχρὰν ὀνομάζει χολήν. Ἀλλὰ τοῦτ' ἔγωγε πάντα Ἴπποκράτης ἀπάντων πρῶτος ὧν ἴσμεν ἰατρῶν τε καὶ φιλοσόφων ἀκριδῶς ὠρίσατο, καὶ διὰ τοῦτο τὰ νοσήματα τῶν πρώτων σωμάτων κατὰ δυσκρασίαν ἔφη γίνεσθαι:». (Γαλ. V 671). Πρὸς πλήρη κατανόησιν τῶν περὶ τῶν χυμῶν δοξασίῶν, βλέπε τὸ ἡμέτερον **ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΙΔΙΟΣΥΣΤΑΤΙΚΗ ΙΑΤΡΙΚΗ— ΠΕΡΙ ΦΥΣΙΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΚΑΙ ΧΥΜΩΝ**. Ἰατρικὴ βιβλὸς Β, 1—ΕΙΣΑΓΩΓΗΝ κλπ.

ΚΑΘ' ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΝ	ΚΑΤΑ ΠΛΑΤΩΝΑ
Ἔλη—ποιότητες=ἀ ρ χ α ι	Θεός, ὕλη—ἰδέαι=ἀ ρ χ α ι.
θερμόν—ψυχρόν—ὑγρόν—ξηρόν=στοιχεῖα	πῦρ—ἀήρ—γῆ—ὕδωρ=στοιχεῖα
αἷμα—φλέγμα—χολή ξανθή—χολή μέλαινα=Χυμοί.	ὁμοίως
ἰς—ὄμην πιμελή—ὄστούν—χόνδρος—σύνδεσμος— μυελός—σάρκες κλπ.=στοιχεῖα σώματος.	ὁμοίως
ἀρτηρία—φλέβες—μύες—νεῦρα—σπλάγχνα— μήτρα—κύστις, νεφροί—σπλήν—ἥπαρ—καρδία— γλῶσσα—χείρ κλπ.=ὄργανα	ὁμοίως
↓	↓
ΑΝΘΡΩΠΟΣ	ΑΝΘΡΩΠΟΣ

*Ὅθεν ὁ Πλάτων, μὴ ἰατρός ὢν, δὲν διεξέρχεται τὰ περὶ τῶν χυμῶν ὡς ὁ Ἴπποκράτης, ὡς περὶ αὐτοῦ μᾶς πληροφορεῖ καὶ πάλιν ὁ Γαληνός εἰς τὸ ἀξιολογώτατον αὐτοῦ ἔργον : «ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΚΑΙ ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΔΟΓΜΑΤΑ» «Καλῶς μὲν οὖν Ἴπποκράτης ἐπὶ τῶν χυμῶν ἔγραψε τὸ χωριζόμενος τε τῶν ἄλλων καὶ καθ' ἓν ὁτιοῦν ἰσταμένους μόριον αἰτίους γίνεσθαι νοσημάτων· οὐκ ὀρθῶς δὲ ὁ Πλάτων ἐπὶ τῶν στοιχείων εἶπεν αὐτό». (V, 679) (1).

*Ὡς ὁ Ἴπποκράτης, οὕτω καὶ ὁ Πλάτων τὰς νόσους ἀπέδιδεν εἰς τὴν δυσκρασίαν τῶν χυμῶν. Περὶ αὐτοῦ θ' ἀσχοληθῶμεν εἰς τὸ οἰκεῖον κεφάλαιον.

*Ὁ Πλάτων, σὺν τούτοις διακρίνει καὶ τὰς διαφορὰς τῶν διαφόρων χυμῶν, ὡς περὶ αὐτοῦ δ.αλαμβάνει εἰς τὸν Τιμαίον. «Ὁ καλούμεν αἷμα, νομὴν (=τροφὴν) σαρκῶν καὶ σύμπαντος τοῦ σώματος, ὅθεν ὑδρευόμενα (=ἐμποτιζόμενα) ἕκαστα πληροῖ τὴν τοῦ κενουμένου βάσιν» (=ἀναπληροῖ τὴν κυκλοφορουμένην ποσότητα αἵματος). (Τίμ. 81 Α).

Εἰς τὸ αἷμα ἀποδίδει τὴν φυσιολογικὴν προέλευσιν τῶν σαρκῶν καὶ τῶν νεύρων. «Κατὰ φύσιν γὰρ σάρκες μὲν καὶ νεῦρα ἐξ αἵματος γίνονται, νεῦρον μὲν ἐξ ἰνῶν διὰ τὴν ξυγγένειαν (=ἐξ ὁμοιότητος) σάρκες δὲ ἀπὸ τοῦ παγέντος, ὃ πήγνυται (δηλ. τὸ αἷμα, χωριζόμενον ἰνῶν» (Τίμ. 82 C - D).

*Ὅταν, ὑποστηρίζει, τὸ πολὺ παλαιὸν μέρος τῶν σαρκῶν τακῆ μελαίνεται ἐκ τῆς πολλῆς συγκαύσεως, ὁπότεν ἐπιδρᾷ ἡ μέλαινα χολή (2), καὶ ὅταν τοῦτο ὑποστῆ καθολικὴν διάβρωσιν, σημεῖον ὅτι ἐπιδρᾷ ἡ ξανθὴ χολή, ἡ καλουμένη καὶ πικρὸς χυμός, καὶ ὅταν τὸ προσβληθέν μέρος προσλάβῃ ἐρυθρὰν χροιάν, σημεῖον ὅτι ἐπέδρασε τὸ αἷμα.

«Καὶ τὸ μὲν κοινὸν ὄνομα πᾶσι τούτοις ἢ τινες ἰατρῶν (3) ποῦ χολὴν ἐπωνόμα-

1) Καὶ πάλιν. «Ἐπὶ πλεῖστον γὰρ ὁ ἀνὴρ οὗτος ἰδηλ. ὁ Ἴπποκράτης), ἐξείργασται τὰ τε περὶ γενέσεως τῶν χυμῶν, καὶ διαφορᾶς, καὶ δυνάμεως ὅστις τε καθ' ἑντινα χώραν, ἢ ἡλικίαν, ἢ σώματος ἕξιν ἐπικρατεῖ. Οὐ μὴν ἀναγκαῖον ἦν Πλάτωνι τοῦθ' ὁμοίως Ἴπποκράτει διέρχεσθαι πάντα, καθ' ἅπερ οὐ ζητεῖν. διατί λευκός μὲν ὁ τοῦ φλέγματος χυμός, ἐρυθρός δ' ὁ τοῦ αἵματος ἢ ξανθός δ' τῆς πικρᾶς χολῆς, ἢ μέλας δ' τῆς ὀξείας». (681).

2) Πρβ. Γαληνοῦ περὶ μελαίνης χολῆς. (V, 101).

3) Καθ' Ἴπποκράτη «τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ἐν ἑωυτῷ αἷμα καὶ φλέγμα καὶ χολὴν ξανθὴν καὶ μέλαιναν, καὶ ταῦτ' ἐστὶν αὐτέφ ἡ φύσις καὶ διὰ ταῦτα ἀλγέει καὶ θυγαίνει» (π. Φύσ. ἀνθρ. 2) . . . «φημί δὲ . . . τούτων μὲν πρῶτον κατὰ νόμον (κοινὴν συμφωνίαν), τὰ ὀνόματα διωρίσθαι καὶ οὐδενὶ αὐτέων τούτῳ ὄνομα εἶναι» (αὐτ. VII ἡμ. ἐκδ.).

σαν ἢ καὶ τις ὧν δυνατός εἰς πολλὰ μὲν καὶ ἀνόμοια βλέπειν, ὁρᾶν δὲ ἐν αὐτοῖς ἐν γένος ἐνὸν ἄξιον ἐπωνυμίας πᾶσι· τὰ δ' ἄλλα ὅσα χολῆς εἶδη λέγεται, κατὰ τὴν χρόαν ἔσχε λόγον αὐτῶν ἕκαστον ἴδιον. Ἰχώρ (1) δέ, ὁ μὲν αἵματος ὀρρός πρᾶος, ὁ δὲ μελαίνης χολῆς ὀξείας τε ἄγριος. Ὅταν δὲ συμμείγνυται διὰ θερμότητα ἀλμυρᾶ (2) δυνάμει· καλεῖται δὲ ὄξυ φλέγμα τὸ τοιοῦτον. . . Φλέγματος δὲ αἰὲν νέου ξυμισταμένου ὀρρός, ἰδρῶς καὶ δάκρυον, ὅσα τε ἄλλα τοιαῦτα σῶμα τὸ καθ' ἡμέραν χεῖται καθαιρόμενον» (Τίμ. 83 C—D).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

ΕΙΔΙΚΗ ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΑ

(Σῶμα καὶ ψυχὴ)

Ὁ Πλάτων πρῶτος τὸ σῶμα ὀνομάζει ὄργανον τῆς ψυχῆς, ἀκολουθῶς καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ὑποστηρίζει ὅτι ἡ αἰσθητικὴ ψυχὴ ἔχει ἀνάγκην νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸ σῶμα ὡς ὄργανον καὶ κυρίως τὸ φυτικὸν αὐτῆς μέρος, ἦτοι τὸ ἀόξετικόν καὶ τὸ θρεπτικόν, τὸ ὁποῖον εἶναι κοινὸν εἰς τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα, διότι δὲν εἶναι δυνατόν αὐτὴ νὰ λειτουργήσῃ ἄνευ τοῦ σώματος, διὰ τοῦτο ἡ ψυχὴ εἶναι ἐντελέχεια σώματος φυσικοῦ ὀργανικοῦ.

Τὸ σῶμα καθ' Ἰπποκράτη, Πλάτωνα καὶ Ἀριστοτέλη εἶναι οὐσία, ὕλη καὶ εἶδος. Ἡ ὕλη ἐγκρύπτει δυναμικὴν ἐνέργειαν ἐν λανθανούσῃ καταστάσει (δυνάμει), ἡ ὁποία τῇ ἐνεργείᾳ τῆς ψυχῆς (ἐμψύχωσις), φέρει τὸ σῶμα εἰς τελείαν διαμόρφωσιν (ἐντελέχεια Ἀριστ.).

Ἀλλὰ τὸ σῶμα, κατὰ Πλάτωνα, ὡς δεσμωτήριον τῆς ψυχῆς (Φαίδ. 82 E), γαμίζει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ ἐπιθυμίας καὶ πάθης, ἕνεκα τῶν ὁποίων παραπλανᾷ τὴν ψυχὴν. «Ἐως ἂν τὸ σῶμα ἔχωμεν καὶ συμπεφυρμένη ἢ ἡμῶν ἢ ψυχὴ μετὰ τοιοῦτου κακοῦ . . . ἐρώτων δὲ καὶ ἐπιθυμιῶν καὶ φόβων καὶ εἰδώλων παντοδαπῶν καὶ φλυαρίας ἐμπίπλησιν ἡμᾶς πολλῆς» (Φαίδων 66 BC).

Ὁ Πλάτων τὴν ψυχὴν (3) θεωρεῖ ὡς ἔργον θεοῦ, διακρίνει δὲ ὀλικὴν (θνητὴν) καὶ ἀθάνατον ψυχὴν. Ἡ ὀλική, ἣτις εἶναι δημιουργημὰ τῶν φυσικῶν στοιχείων πυρός, γῆς, ὕδατος καὶ ἀέρος, ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς καταστάσεως τοῦ σώματος, τὸ ὁποῖον σύγκειται ἐξ ὁμοίων στοιχείων καὶ εἶναι ὄχημα αὐτῆς. «Ζῶον ἐν ζῶα ἔχον τὰ πάντα ἐν αὐτῷ θνητὰ ἀθάνατά τε. Καὶ τῶν μὲν θείων αὐτὸς γίνεται δημιουργός, τῶν δὲ θνητῶν τὴν γένεσιν τοῖς ἑαυτοῦ γεννήμασι δημιουργεῖν προσέταξεν· οἱ δὲ μιμούμενοι, παραλαβόντες ἀρχὴν ψυχῆς ἀθάνατον, τὸ μετὰ τοῦτο θνητὸν σῶμα αὐτῇ περιετόρνευσαν ὄχημά τε πᾶν τὸ σῶμα ἔδωσαν ἄλλο τε εἶδος ἐν αὐτῷ ψυχῆς προσφκοδόμουν τὸ θνητόν». (Τίμ. 69 C, D—Φαίδων 67).

1) Ἰχώρ εἶναι ὁ παθολογικὸς χυμός. «Εὐδηλον οὖν ὅπως ὑπὸ τῶν ἰχώρων οὐ μικρὰ συμπτώματα γίνεσθαι. Καὶ ὁ Πλάτων δὲ ἐν τῷ Τιμαίῳ τοιοῦτόν τι σημαίνει διὰ τῆς τῶν ἰχώρων προσηγορίας. Εἰπόντος δὲ τοῦ Πλάτωνος, ἰχώρ δὲ ὁ μὲν αἵματος ὀρρός πρᾶος, ὁ δὲ μελαίνης χολῆς ὀξείας τε ἄγριος, εὐδηλον ἐγένετο ἡμῖν, καθάπερ ἐπὶ τοῦ γάλακτος ὀρρώδης τίς ἐστιν ὑγρότης οἷον περιήθημα καὶ περίχυμα τοῦ παχυτέρου ἐν αὐτῷ» (Γαλ. XVII A, 983 καὶ Cor. Med. Gr. V, 10, 2, 2 σελ. 108).

2) Ἡ χημικὴ ιδιότης τοῦ φλέγματος εἶναι ἀλμυρὰ, τοῦ αἵματος γλυκεῖα, τῆς ξανθῆς χολῆς πικρὰ καὶ τῆς μελαίνης δριμεῖα.

3) Πλάτων οὐσίαν νοητὴν (γρ. τὴν ψυχὴν) ἐξ ἑωυτῆς κινητὴν, κατ' ἀριθμὸν ἐναρμόνιον κινουμένην (DOX. GR. 886). «Πλάτων ἀεικίνητον μὲν τὴν ψυχὴν, τὸν δὲ νοῦν ἀκίνητον τῆς μεταβατικῆς κινήσεως» (αὐτ. 892) «Πυθαγόρας, Πλάτων ἀφθαρτον εἶναι τὴν ψυχὴν» (αὐτόθι).